

63192

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM-İŞ EĞİTİMİ ANASANAT DALI

**İLKOKUMA ve YAZMA ÖĞRETİMİNDE
İLLÜSTRASYON'DAN FAYDALANMA**

SANATTA YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tez Danışmanı
Prof.Dr. Yüksel BİNGÖL**

**Hazırlayan
Serdar TUNA**

ANKARA-1997

17.11.97
M. Bingöl

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Serdar TUNA'ya ait
adlı çalışma, jürimiz tarafından
..... Anabilim/Anasanat Dalında YÜKSEKLİSANS TEZİ olarak kabul edil-
miştir.

Başkan

Üye

Üye

ÖZET

Görsel yetenek, temel bir öğrenme kanalı sağlamakta ve sosyal dünya hakkında bilgi edinmenin önemli bir yolunu oluşturmaktadır. Çocuğun ilk okuma ve yazma eğitimi süreci içinde harflerin ve bununla birlikte kelimelerin akılda kalıcılığı ile öğrenirliğinin, görsel algılarının uyarılması ile hız kazanacağı düşünülmektedir. Bundan dolayı öğrenilecek harf ve kelimenin ilgili objenin illüstrasyonu ile birlikte gösterilmesi çocuktaki soyut kavramı, somut bir düzeye çekecektir. Bu yaklaşımla önce illüstrasyonun tanımı ve tarih içindeki gelişimi ele alındı, illüstrasyonun kullanım alanları ile tekniklerine de değinildi.

Söz konusu illüstrasyonların, ilk okuma ve yazma dönemi çocuklarına yönelik ve öğretme amaçlı kullanılacak olması, ilk önce görsel olarak doğru algılanmasını gerektirmektedir. Görsel algılamanın da istenilen düzeyde oluşabilmesi biçim, form, denge, leke, doku ve renk gibi görsel anlatım unsurlarının yerinde kullanılmasıyla mümkündür. Eğitim amaçlı illüstrasyonların, tipografik unsurla birlikte kullanılıyor olması nedeni ile metin-resim ilişkisi hem mizanpaj hem de öz biçim özellikleriyle incelendi. Illüstrasyonların bilgiye dönüşmesi sürecinde, görsel algılamanın tanımı ve öğrenmeye etkisi üzerinde duruldu. Ayrıca uyarıcıların birtakım özellikleriyle daha kolay algılanma özelliğine sahip oldukları belirtilerek, bu özelliklere de yer verildi. Bunlarla birlikte illüstrasyon kullanımının özellikle ilköğretim okullarının birinci basamak, 1. sınıflarında öğrenme hızını artırdığı, bunun yanı sıra sanatsal nitelik bakımından zayıf, çocuğun seviyesinden uzak ve monoton üslûpla yapılan illüstrasyonların ise çocukta öğrenme hızını düşürdüğü belirtildi.

Aynı gelişim devresinde bulunan çocukların çoğunlukla benzer özellikler gösterdikleri bilinmekle birlikte, bireysel farklılıklar da görülebilmektedir. Bu sebeple söz konusu dönem öğrencilerinin gelişimleri ve öğrenmeye etkisi üzerinde duruldu.

Konunun ilkokuma ve yazma eğitimine yönelik olması nedeniyle okuma ve yazma eğitiminin psikolojik temellerine de değinildi.

SUMMARY

Visual competence, provides an essential way of learning and means for getting informed about social world. Word's being memorable and comprehensible is thought to be faster by stimulations the visual senses during the period in which the child learns reading and writing. Teaching words and letters by the illustration of the relating object, would draw the abstract concepts to the concrete level. By this approach illustration is defined, its development through the history is told and the usage and techniques of illustration are mentioned.

Since the illustrations concern the early reading and writing period of children, and used for teaching, there comes the necessity of comprehending correctly. Using the visual elements as shape, form, balance, stain, tissue and colour properly may provide the desirable visual perception, and since the illustrations of teaching are used together with typographic elements, the relation between the context and the painting is analyzed with both pagesetting and the essential form qualifications. The meaning of illustration and, the effect of illustration on learning during the period in which the illustrations turn into knowledge, is emphasized. It's mentioned that these stimulatives are more effective with some qualifications and these qualifications are explained. In addition it's mentioned that the usage of illustration, accelerate the teaching process at the first classes of primary schools; on the other hand the illustration which is above the standart level of children and monotonously achieved illustration which has a few qualification of art decelerate the learning period.

We know that the children at the same age have similar behaviour, but they may also differ individually. Thus the improvement of these group of children and its effects on ones learning are emphasized. The psychological bases of reading and writing is also mentioned for the reason that the subject concerns the essential education of reading and writing.

KAVRAMLAR

- Litografi :** Kireç taşının üzerine yağlı bir madde ile çizilmiş şekilleri baskı yoluyla çoğaltma sanatı.
- Mizanpaj :** Bir kitap, gazete broşür sayfasına girmesi gereken yazı, klişe, film v.b. nin bir sayfa halinde düzenlenmesi.
- Parşömen :** Üstüne yazı yazmak yada resim yapmak için özel olarak hazırlanmış hayvan derisi.
- Piktogram :** Kavramları resimli veya sembolik işaretler aracılığıyla gösteren bir piktografi yazısı unsuru.
- Tipografi :** Bütün baskı yazıları ve noktalama işaretlerinin sanatsal ve tasarıma dayalı özelliklerini ve üretim teknolojilerini konu alan bir uzmanlık alanı .

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	i
SUMMARY	iii
KAVRAMLAR	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
İLLÜSTRASYON	4
1.1. İllüstrasyonun Tanımı ve Tarihi Gelişimi	4
1.2. Türkiye’de İllüstrasyon	8
1.3. İllüstrasyonun Kullanım Alanları	13
1.4. İllüstrasyon Teknikleri	13
1.4.1. Suluboya	15
1.4.2. Guvaj Boya	15
1.4.3. Pastel Boya	16
1.4.4. Kolaj Tekniği	17
1.4.5. Püskürtme	17

II. BÖLÜM

İLLÜSTRASYONDA GÖRSEL ANLATIM UNSURLARI	18
2.1. Biçim-Form	18
2.2. Çizgi	20
2.3. Leke	21
2.4. Denge	22
2.4.1. Ağırlık	23
2.4.2. Yön	23
2.5. Doku	24
2.5.1. Görsel Algı Bakımından Dokuların Etkileme Gücü	26
2.6. Renk	26
2.6.1. Görsel Algı Bakımından Renklerin Etkileme Gücü	28
2.7. Metin - Resim İlişkisi	29

III. BÖLÜM

GÖRSEL ALGILAMA ve İLLÜSTRASYON	32
3.1. Görsel Algı ve Öğrenme	32
3.1.1. Görsel Algıda Seçicilik ve Dikkat	34
3.1.2. Görsel Algılama Bakımından Biçim Düzenleme İlkeleri .	35
3.2. Görsel Öğrenme Bakımından İllüstrasyon	37

IV. BÖLÜM

İLK OKUMA YAZMA DÖNEMİ (6-7 Yaş) ÖĞRENCİLERİNİN GELİŞİMİ ve ÖĞRENMEYE ETKİSİ	41
4.1. Bedensel Gelişim	41
4.2. Duygusal Gelişim	43
4.3. Zihinsel Gelişim	44
4.4. Sosyal Gelişim	46

V. BÖLÜM

İLKOKUMA-YAZMA EĞİTİMİNİN PSİKOLOJİK TEMELLERİ	47
5.1. Okuma Eğitiminin Psikolojik Temelleri	47
5.2. Yazma Eğitiminin Psikolojik Temelleri	48

VI. BÖLÜM

İLKOKUMA-YAZMA EĞİTİMİ AMAÇLI MODEL İLLÜSTRASYON ÇALIŞMALARI	50
6.1. İllüstrasyonların Değerlendirilmesi	50
6.2. Harflere Yönelik Objelerin Seçimi	52
SONUÇ	53
KAYNAKÇA	56
EKLER	63
Harf Kavramına Yönelik İllüstrasyon Çalışmaları	63

ÖNSÖZ

Gözlemlene ya da görsel beslenme, dünya hakkında bilgi edinmenin bir yolu olmakla beraber, öğrenmenin de temelini teşkil etmektedir. Araştırmada söz konusu edilen hedef kitle, ilköğretim okullarının 1. kademe, 1. sınıf öğrencileri (6-7 yaş) olarak belirlenmiştir. Bu gruptaki çocukların henüz somut işlem basamağında olmalarından dolayı, özellikle soyut kavramları genellemede ve gruplamada hataya düştükleri bilinmektedir. İlkokuma ve yazma eğitimi süresince öğretilecek harflerin ve dolayısıyla kelimelerin ses olarak algılanırlığının yanında, ilgili objelerin illüstrasyonu ile soyut algılama düzeyindeki harf, hece ve kelimenin somut düzeye çıkartılması beklenmektedir.

Bu amaçla yapılacak illüstrasyonların, 6-7 yaş öğrencilerine yönelik olması nedeniyle bu konuda incelemeler yapılmış ve bu yaşlardaki çocuklara yönelik illüstrasyonların nasıl olması gerektiği incelenmeye çalışılmıştır.

İlkokuma ve yazma dönemi öğrencilerine yönelik öğretme amaçlı illüstrasyonların öncelikle görsel açıdan doğru algılanmasının gerekliliği belirtilmiş, ayrıca bu algılamanın istenilen düzeyde gerçekleşmesi için birtakım unsurların kullanımı üzerinde de durulmuştur.

İllüstrasyonların niteliği ile birlikte, tipografik unsurlarla birlikte kullanımı ve kullanılacak harf karakteri de araştırılmış, çocukların 1. sınıflardaki kitaplarında da kullanılan dik temel harflerden sade bir yazı karakteri seçilmiştir.

Yapılan bu incelemede, her türlü yardımlarından dolayı eşim Dide TUNA'ya ve çalışmalarımın yönlendirilmesinde Sayın Hocam Prof. Dr. Yüksel BİNGÖL'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Serdar TUNA

GİRİŞ

Çocuğun ilk okuma-yazma deneyiminde harf ve kelimelerin; akılda kalıcılığını ve öğrenirliğini arttırmak amacıyla ilgili objelerin illüstratif hale getirilerek harfin algılanırlığının ve öğrenilirliğinin çabuklaştırılması araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmada illüstrasyonun tanımı ve tarih içindeki gelişimi ele alınmış, ayrıca Türkiye’de illüstrasyonun gelişim süreci incelenmiş ve illüstrasyonun kullanım alanlarıyla, tekniklerine de yer verilmiştir. Biçim-form, denge, leke, doku ve renk gibi görsel anlatım unsurları da bir başka bölümde incelenmiştir. Konunun ilk okuma ve yazma eğitimindeki çocuklara yönelik olması ve illüstrasyonların öğretme amaçlı kullanılması, illüstrasyonların ilk önce görsel olarak algılanmasını gerektirmektedir. Bu nedenle Görsel Algılama ve illüstrasyon başlığı altındaki bölümde bu konuya yer verilmiştir. Bedensel, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimin de çocuğun öğrenmesiyle doğrudan bağlantılı olması sebebi ile bu gelişim basamaklarına ayrı bir bölümde değinilmiştir. Yine ayrı bir bölümde okuma ve yazma eğitiminin psikolojik temelleri incelenmiştir. Son bölümde ise illüstrasyon için seçilen objeler tanıtılmış renk konusunu ve rengin ilgi çekiciliğine değinilmiştir. Ayrıca illüstrasyonların sosyo-kültürel açıdan değerlendirilmesi ve sayfa düzeni ve biçim-öz açısından metin-resim ilişkisi de incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı; alfabe kavramını, çocuğun yakından tanıdığı objelerin resmi ile ilintili bir şekilde öğretmek ve bu yolla çocuğun okuma ve yazmasını öğrendiği her harf ve kelime üzerinde, açık kavrama ve anlama sahibi olmasıdır.

Yaşam ve öğrenme görsel uyarıcılarla dolu bir dünyada devam etmektedir. Görsel yetenek temel bir öğrenme kanalı sağlamakta ve sosyal dünya hakkında bilgi edinmenin önemli bir yolunu oluşturmaktadır. “İlk Okuma ve Yazma Eğitim-

Öğretiminde İllüstrasyondan Faydalanma” konusunu seçmemdeki etken illüstrasyonun görsel iletişimindeki gücünü eğitim amaçlı bir çalışmayla etkili ve faydalı bir hale getirmektedir.

Literatür taramalarında “Okuma ve Yazmaya Başlama Temrinleri” adlı kaynak incelenmiş ve konunun öneminin yıllar önce sezildiği görülmüştür. Burada yazar çocuğun öğrenmekte olduğu her kelime ve cümlenin yazı kalıbını kavrarken onun neyi gösterdiğini, mânâsını görmesi gerektiğini ya da bizzat yapmasının öğrenmesini çabuklaştıracağını belirtmektedir. Diğer bir kaynakta da bunu destekler yönde çocuğun öğrenmesinin büyük bir bölümünün gözle gerçekleştiği ve görmenin zekayla eşdeğer olduğu savunulmaktadır.

Çocukların ilk okuma-yazma deneyimlerinde harf ve hecelerin ses olarak algılanırlığının yanında, ilgili objelerin illüstrasyonunun çocuğa yönelik renk, form, çizgi ve leke gibi unsurlarla beraber bellek eğitimindeki önemi ve etkisi okuma yazma döneminde katkı sağlayacağı düşüncesiyle önem teşkil etmektedir.

İlk okuma ve yazma deneyiminin hece-harf devresinde çocuğun yakından tanıdığı ve ilgi duyduğu objelerin resimlenerek öğretilmesi ile öğrenme süresinin kısılacağı düşünülmektedir. Çocuğun yaşamsal tecrübesinin kısalığı göz önüne alınırsa, doğal çevreden uzaklaşmadan öğretim yapılmalıdır.

“Çocuk dünyaya geldiği zaman hiçbir nesne hakkında bilgi sahibi değildir. O, okula gelinceye kadar birçok nesneleri bizzat deneyerek bilgi kazanır. Bununla birlikte birçok konularda tam bilgisi yoktur; onu da okulda kazanacaktır. Çocuk okula gelmeden önce her nesneyi kendi kendine deneyerek öğrendiği halde, okula geldikten sonra, sözle öğretime yer vermek, çocuğun doğal öğrenimine ve öğrenme psikolojisine uygun değildir. Çünkü sözel öğrenme kavramlara dayanır. Kavramlara göre düşünmek ise, yüksek bir zihin düzeyi ve yeter derecede yaşantı ister. Bu

nedenle, bu biçim ve öğretim, ancak yetişkinler için söz konusu olabilir” (Binbaşıoğlu 1976:138).

Görsel beslenme, öğrenmenin temelini teşkil eder ve dünya hakkında bilgi edinmenin bir yoludur. “Görme ve zeka çok yakından ilişkilidir. Çocuk neyi görür ve anlarsa, onu bilebilir, bu onun kültürel zekasını belirler” (Mc Whirter, 1984:47). Çocuklar özellikle soyut kavramları genellemede ve gruplamada hataya düşebilmektedirler. Öyleyse, görme duyularıyla aldığı bilgiyi anlamak için, görsel izlenimleri anlamlı bir şekilde örgütleyip, sınıflayıp, genelleyeabilmelidirler. Bunlarla çocuk öğrenmekte olduğu her kelime ve cümlenin yazı kalıbını kavrarken, onun neyi gösterdiğini ve anlamını görmesiyle ikisi arasında bir bağ kurmuş olacaktır.

Araştırdığım kaynaklar ışığında harfleri betimleme ve öğretmede kullanacağım illüstrasyonlar; çocuğun ilgisini çekebilecek, kolay algılanabilecek, akılda kalıcılığı yüksek renk, biçim ve formların harf ve kelimelerle bağlantılı olarak illüstre edilmesiyle oluşacaktır. Böylece birtakım sembollerin çocukta bilgiye dönüşmesi beklenmektedir.

Araştırmaya veri oluşturan bilgiler literatür taramasına dayanmaktadır.

I. BÖLÜM

İLLÜSTRASYON

Grafik sanatı, özellikle çağdaş dünyada, toplumu oluşturan bireyler arasındaki iletişimi ve alışverişi sağlayan en önemli faktörlerden biri sayılmaktadır. Grafik sanatların bir kolu olan illüstrasyon da her dilden, ırktan ve kültürden insanların, başka herhangi bir ögeye ihtiyaç duymadan bir anlam çıkartmasını amaçlar. Günlük yaşamda kitaplarda, afişlerde ve gazetelerde dahi rastlanılabilmekte, hava alanlarında metrolarda iletişimi sağlayan piktogramların da birer illüstrasyon oldukları bilinmektedir.

1.1. İllüstrasyonun Tanımı ve Tarihi Gelişimi

Resimlemenin ifade ve iletişim aracı olarak dilden çok daha önce ortaya çıktığı bilinmektedir. İnsanoğlu korkularını isteklerini ve duygularını anlatmak için çizgiyi, rengi kullanmıştır. Resim, eski çağlardan günümüze dek önemini korumuş ve bir iletişim dili olarak gelişmiştir. Çizmek, resimlemek duyguları düşünceleri somutlaştırmaktır.

İllüstrasyon, metinlerin ve fikirlerin ifade edilmesi, görselleştirilmesi ve açıklanması amacıyla uygulanan en yaygın resimleme türü olarak bilinmektedir. İllüstrasyonun bir metni, bir düşüncüyü tanımlayan, açıklayan resim olduğu tanımının yanında, bir konunun, bir fikrin ya da olayın fotoğrafını çekme yoluyla resimlemesi olarak da tanımlanmaktadır. Günümüzde illüstrasyon yalnızca edebiyat eserleri için değil, tanıtım amaçlı grafik tasarım alanında da geniş uygulama alanı bulmuştur.

Tarihi oluşuma bakıldığında kitap resimlerinin ortaya çıkmasında iki amaç görülmektedir. Bunlardan ilki süsleme amacıdır. Bu amaçla, yazılı eserlerin okuyucuya daha çekici görünmesi isteğiyle kitapların motiflerle süslenmesi yoluna gidilmiştir. Kitap resimlerindeki ikinci amaç ise, metnin anlaşılmasını resimleme yoluyla daha kolay hale getirmektir. Böylece okuma yazma bilmeyenlerin de metinlerden anlam çıkarmaları beklenmektedir.

En eski yazılı eserlerin, eski Mısır Mezarlarında bulunan kitapçıklar olduğu ve yine bu devirde masal ve efsanelerin de resimlendiği bilinmektedir. İlk kitabın en tipik örneğinin M.Ö.1300 yılında yapılmış olan Ölüler Kitabı adı verilen papirüs ruloları olduğunu belirten İçmeli (1996:130), bu kitapda papirus yüzeyinin enlemesine ele alındığı, yüzeyin üst kenarına resimlerden ve yazılardan oluşturulan ince bir şeridin yerleştirildiği ve bunun altına da metnin yazıldığı bir düzenden bahsetmektedir. Kitabın bu ilkel prototipi, doğu Akdenizde gelişen ticari ilişkiler sonucu Mezopotamya, Anadolu, Yunan, Pers ve Roma uygarlıklarına da taşınmıştır. Eski Yunan'da kitap yapımında papirüsün yanında parşömen kullanımı da önem kazanmıştı. Parşömenin taşınabilir ve dayanıklı olması, üzerine yazı ve resmin daha kolay işlenebilmesi kitabın biçimlenmesine de yeni imkanlar getirmiştir.

2. y.y'da günümüz kitap sisteminin ilk temelleri sayılabilecek katlanarak sayfa yapma yöntemi kullanılmıştır. Bu sistemle yapılan kitaplarda okuma-yazma bilmeyenlerin aydınlatılması için illüstrasyonlarla da desteklendiği bilinmektedir. Çin'de kağıdın icat edilmesinden sonra da yazı ve resim tekniklerinde de birtakım gelişmeler olmuştur. Eski Yunanlılarda kitapların çok az süslendiği ve hemen hemen hiç resimlenmediği bilinmektedir. Kitapların daha çok bilim konularını işlediği, süs unsurunun sadece kitapların bitişlerinde bazen de başlıklarda görüldüğü ifade edilir.

Kitabın aşağı yukarı bugünkü şeklini alması ve tam anlamıyla süslenmesi, resimlenmesi Hristiyanlıkla beraber başlamıştır. Mukaddes kitapları, dindarların saygı

ve hayranlık duyacağı eserler haline getirmeyi amaçlayan sanatçılar, böylelikle resimlerle metinlerin anlamlarının daha kuvvetlenmesi ve daha çok okuyucuya ulaşmasını hedeflemişlerdir. Bu yıllarda kitaplardaki resimlemeler kadar ilk harfin süslenmesinin yaygınlığı da bilinmektedir. Matbaacılığın icat edildiği ilk on yıla kadar, kitaplarda başlık bilinmiyordu. Bu yüzden insiyal adı verilen ilk harflerin süslenmesine çok önem verilmekteydi. Başlangıçta daha sert ve kaba bir şekilde süslenen insiyaller, sonra kıvrak ve bitkiyi andıran motiflerden oluşmuşlardı.

Orta Çağ Avrupa' sının farklı ülkelerinde, aynı konuda, fakat süslerde ve figürlerin ifadelerinde farklılaşan değişik kitap resmi karakterleri görülmektedir. Kitap resimlerinin renkli olduğu ve en çok kullanılan rengin de kırmızı olduğu bilinmektedir. Boyalar çok değişik ve ustaca tekniklerle kullanılmıştır. Bu çalışmalarda çok fazla el emeği ve ince ayrıntılı çalışmalar dikkati çekmektedir. Kitap resimlerindeki fazla emek, zaman ve çeşitli boyalar kitapların ekonomik olarak maliyetini arttırmış ve bunun sonucunda halkın kitap alımı azalmıştı. Bundan dolayı 13.y.y'da kitap resimlerinde bir değişiklik, bir yenilik getirilmesi zorunluluk halini almıştır. Bu zorunluluk sonucunda resimler tek renkle, uçla çizilip sonra içleri sade bir şekilde boyanmaktaydı. Bu maliyeti azaltan teknikle beraber dini kitapların yanında öğretici ve eğlendirici kitapların da yayıldığı görülmektedir. 1.y.y'da Doğudan Avrupa'ya gelen ve sadece kumaş üzerine baskı yapmakta kullanılan ağaçbaskı'nın yardımıyla 15.y.y'ın başlarında kitapların daha da ucuzladığı görülmektedir.

Albrecht Dürer'in ağaç oyma resimlerinde Alman Rönesansı devri kitap resmi en yüksek düzeyine ulaşmıştır. 17.y.y'da bakır gravürün başlamasıyla ağaç oymada her yönden bir gerileme başlamıştır. Bakır oyma süs eşyası ve metal eşya üzerine oymalar yapan kuyumcular tarafından yayılmıştır. İlk bakır gravürle resimlenmiş kitap 1477'de Venedik'te görülmektedir. Sonraları bakır gravürden çinko , çelik gibi diğer metaller üzerine elle ve asitle oyma teknikleri doğmuştur. Bu tekniklerle beraber Taşbaskının icadı ile kitap resminde yeni bir anlatım ve çalışma yöntemi

başlamıştır. Taş üzerine resmetmenin ağaç ve metali oymaktan daha kolay olduğu ve bu kolaylık sonucunda da sanatçıların daha kişisel ve daha zengin bir anlatım diline kavuştukları bilinmektedir.

19.y.y'ın sonlarına doğru fotoğrafı tekniğinin bulunması, klişe tekniklerinin gelişmesi ve sanatçıya büyük kolaylıklar sağlaması kitap resminin hızla gelişmesinde önemli etken olmuştur.

20.y.y'ın başından günümüze kadar olan süre içerisinde çok büyük gelişme gösteren basım sanayi de sanatçıların istediği renk ve malzeme ile yaptığı eserleri tıpkı basım gibi basmaya yeter hale gelmiştir. 1950'lerde fotoğraf malzemeleri ve işlemlerinde sağlanan işlemler, gerçeğe çok yakın bir görüntü elde edilmesini sağlayarak, fotoğrafın etkinlik alanını genişletmiştir. Bu yıllarda fotoğrafın büyük bir hızla illüstrasyonun geleneksel pazarını ele geçirmeye başladığı görülmektedir. Ancak fotoğrafın illüstrasyonun geleneksel işlevini elinden alması bu konuda yeni buluşların doğmasına neden olmuştur.

Özellikle 1. Dünya Savaşından sonra grafik tasarımcılar illüstrasyonda geleneksel, tanımlayıcı ve natüralist anlayışın çağın gerisinde kaldığı düşüncesiyle, makine çağını ve dönemin ileri görsel düşüncelerini ifade etmek üzere illüstrasyonlara ve diğer görsel iletişim araçlarına yeni anlatım olanakları denemişlerdir. 2. Dünya savaşından sonraki yıllarda da benzer durumların söz konusu olmasıyla yeni biçimler ve görsel anlatım tarzları aranmıştır. Bu dönemde görüntülerle yalnız bilgi değil, bilgi ile birlikte fikir ve kavramların da aktarılmaya başlandığı görülmektedir. İllüstratörlerden sadece yazarın yapıtını resimleştirmesi değil artık kendi fikir ve yorumlarını da katması beklenmekteydi. Bektaş (1992:177) tarafından da ifade edildiği gibi; bu yaklaşımda sayfaya illüstrasyonu bir dikdörtgen içinde yerleştirmek yerine, sayfa tasarımının tamamının yapılması ve metin ile resimin bir bütün olarak düzenlenmesi aranmaktaydı.

20.y.y'ın ikinci yarısında oluşan bilgi toplumu ortamında grafik sanatçıları da , yeni biçimler ve görüntüler oluşturmak için 20.y.y'ın sanat hareketlerinden esin almışlardır. Bu sanat hareketlerinden Kübizmin mekan anlayışı, sürrealizmin farklı elemanları aynı ortamda, yeni bir bağlamda bir araya getirme ve soyut kavramları görselleştirme yöntemleri, expresyonizm ve fovizm'in safrenk kullanımları ve Pop Art'ın kitle iletişim nesneleri esin kaynağı olup yeni biçimlerin yaratılmasında etkin olmuşlardır.

Günümüz Grafik Sanatçısı, kendini ifade etme konusunda geçmişe oranla çok daha fazla olanağa sahip olmuş, bireysel stiller ve teknikler yaratmış, görsel iletişim açısından Grafik Sanatlar ve illüstrasyonu vazgeçilmez bir hale getirmiştir. Avrupa'da illüstrasyon çeşitli teknik ve kullanım alanları ile gelişme gösterirken Türkiye'de matbaacılığın yaklaşık 300 sene kadar gecikmesi kitap resimlemesi ve çoğaltılması konusunda gecikmeye neden olmuştur.

1.2. Türkiye'de İllüstrasyon

Türkiye'de çağdaş anlamda basılıp çoğaltmaya yönelik illüstrasyonun geçmişinin Grafik sanatının geçmişinde aranması gerekmektedir. Grafik sanatların basılıp çoğaltılabilmesi amacını taşıması, Türk Grafik sanatının tarihini ancak Türk basımcılığının başlangıç noktasına kadar geriye götürmektedir. Basımcılığın bu büyük gecikmesi genellikle dinsel içerikle açıklanmakta ve basımevlerinde kitap basılmasına engel olarak bu olgu ileri sürülmektedir. Matbaacılığın Türkiye'ye geç gelmesinin bir başka nedeni de ekonomiktir. Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde elle kitap yazarak geçinen on binlerce insanın matbaanın Türkiye'ye girmesiyle ekonomik olarak çok zor duruma düşeceği bilinmekteydi. Bu nedenle devrin aydın kesimi olarak tanımlanan bu kişiler din kavramını öne sürerek basım sanayiine karşı bir harekete girişmişlerdir. Buna karşın ülkemizde 1490'lı yıllarda İspanya'dan Türkiye'ye göç eden Yahudilerin

yanlarında bir baskı makinesi getirdikleri ve bununla dini kitaplar bastıkları bilinmektedir. II. Beyazıt döneminde Arapça, Farsça ve Türkçe olmamak şartıyla baskı yapan İstanbul'da üç, Selanik'te bir basımevinin çalıştığı ifade edilmektedir. Tüm bunlara ek olarak Ermenice ilk baskı yapan basımevi 1567 yılında Kumkapı' da, Rumca eserler basan basımevi de 1627 yıllarında İngiliz Elçiliği bünyesinde kurulmuştur.

Ülkemizde ilk basımevinin Padişah III. Ahmet (1673-1736) ve Nevşehirli İbrahim Paşa (1660-1730) döneminde, bir süre Fransa elçiliğinde bulunmuş olan 28 Mehmet Çelebi' nin oğlu Said Çelebi ve Sarayın Mütferrika ağalarından Macar Dönmesi İbrahim Efendi işbirliğiyle gerçekleştiğini belirten Maden (1985:59) bu basımevini Grafik sanatımızın ilk ocağı ve İbrahim Mütferrika' yı da bu sanatın piri olarak kabul etmektedir.

Tarihimizde baskı yoluyla çoğaltılmış ilk resimli kitap ve resim kalıplarının onun elinden çıktığı ifade edilmektedir. İbrahim Mütferrika' nın 1729 ile 1745 yılları arasında 3 harita ve 16 kitap bastığı bilinmektedir.

“Vankulu Lugati İslamlaşmış Türkler elinde Sekiz yüz yıldır kullanılagelen Arap yazısının hurufat halinde ilk kez dökülüp basma işleminde uygulandığı kitap oluşuyla, Tarih-i Hint-i Garbi ilk resimli kitap, Cihannüma ilk haritalı ve çizimli kitap, Grammaire Turque ise Latin yazısının Osmanlı İmparatorluğu yayın tarihinde ilk kez kullanılan kitap oluşuyla, grafik tarihimiz açısından özel bir önem taşıyor”(Maden 1985: 58).

Türkiye'de illüstrasyon; Münif Fehim, İhap Hulûsi Göray, Ali Suâvî, Kenan Temizan, Mitat Özer gibi öncülerin 1920'li yıllardan başlayarak gazete, dergi ,kitap resimlemesi ve afiş çalışmalarıyla daha çağdaş bir şekle kavuşmuştur. İllüstrasyon

sanatçıların yani illüstratörlerin son yıllarda sayılarının artması bu meslek grubunun da bir çatı altına toplanmasını gerektirmiştir. illüstratörlerin mesleki etkinliklerini örgütlü olarak işbirliği ve dayanışma zemininde kurumlaşmaları için 1995 yılında illüstratörler Derneği kurulmuştur.

Grafik sanatı toplumu oluşturan bireyler arasındaki iletişimi ve alışverişi sağlayan en önemli faktörlerden biri olmuştur. illüstrayonda, grafik sanatlar kapsamında her dilden, ırktan ve kültürden insanın, herhangi bir yardımcı öğeye ihtiyaç duymadan bir anlam çıkarmasını sağlamaktadır. Havaalanlarında, metrolarda iletişimi sağlayan piktogramların da aslında sadeleşmiş birer illüstrasyon oldukları bilinmektedir.

Ülkemizde illüstrasyonun, Batı'ya göre az gelişme göstermesinde, matbaanın ülkemize aşağı yukarı üç yüzyıl sonra gelmesinin dışında da nedenleri vardır. Bunlardan en önemlisi sosyo-ekonomik unsurdur. Sanat stillerinin sosyo-politik, sosyolojik, felsefi ve dini farkları bile önemini yitirmiş durumda iken ülkeler arasında yine de bir fark olmasını devlet düzeyine ve refahına bağlayan Canko (1992:56). Ülkemiz gibi kalkınmakta olan ülkelere, maddi kısıtlamalar ya da yapılan özgün çalışmaları değerlendirecek kişi veya kuruluşların kısıtlı olmasının illüstrasyonun yeterince yayılmamasının bir nedeni olarak görmektedir.

Geçmişte illüstrasyonlar sadece dini konuları veya belirli konuları resimlemek için yapılmaktaydı. Günümüzde ise herşeyden çok sanatçının kendi görüşlerini açıklamaktadır. Pek çok illüstrasyonda bir mizah, bir mesaj ya da alışılmamış yaratıcılık örnekleri görülmektedir. Türk-İslam kültüründeki ilk illüstrasyon örnekleri olarak minyatürleri gösterebiliriz. Minyatürün de bir kitap resmi ve özellikle el yazması kitaplarda sayfalara resmedilen ya da yapıştırılan elle yapılmış özgün resimler olduğu bilinmektedir. Saray atölyelerinde hazırlanan kitaplar; hattat, müzehhip, nakkaş ve mücellit sanatçıların ortak çalışmaları sonucu ortaya çıkmaktadır.

İslâm ülkelerinde ilk minyatür sanatının başlangıcının Abbasi halifeleri (11-13 y.y) dönemi olduğu bilinmektedir. O dönemlerde resim yapmaya yasak konulmadığını yine o dönemlerdeki Hristiyan kilise ve tapınaklarındaki duvar resimlerinin korunmasından anlamaktayız. Daha sonraları, yasaklamaların gelmesiyle resimlerin özel saray ve kitaplıklarda işlendiği görülmektedir. Böylece minyatür sanatı önem kazanmış ve gelişmeye başlamıştır. Türk minyatür sanatının ilk örnekleri ise Orta Asya Türk kültür geleneğine dayanmaktadır. Bu çalışmalar, Türklerin devlet kurdukları coğrafyaya komşu olan yakın ve Ortadoğu ülkelerinin geleneklerinden etkilendiği gibi bu bölgelerin sanatını da etkilemiştir. Türkler Anadolu'ya yerleştikten sonra minyatür sanatında aralıksız çalışıp kendilerine has özellikler geliştirmişlerdir.

13.y.y'da Konya'da Hoylu Muhammet bin Abdülmümin tarafından resimlenen Varaka ve Gülşah isimli kitabın bu dalda Türkler tarafından Anadolu'da yapıldığı bilinen en eski kitap olduğu ifade edilmektedir. Selçuklulardan sonra Türk kitap resminde bir belirsiz olma dönemi başlamıştır. Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u aldıktan sonra (1453) Türk resminde yeni bir yön ortaya çıkmış ve Fatih Sultan Mehmet'in resim sanatına gösterdiği yakın ilgi, doğu ve batı geleneğini yaklaştıran çalışmalara sebep olmuştur. Fatih'in bir İtalyan sanatçıya portresini yaptırtmasıyla Türk minyatür sanatında portre geleneği başlamıştır.

Fatih'ten sonra Batı sanatı ile olan ilişki bırakılmış ve yeniden doğu geleneklerine dönmüştür. Yavuz Sultan Selim ve Kanuni dönemlerinde doğuda kazanılan savaşlar sonunda İstanbul'a resimli kitaplar ve ressamalar da getirilmiştir. Doğulu sanatçıların sarayda kurulan yazı, tezhip ve resim atölyelerinde görev alması doğu resim geleneklerinin yerleşmesine neden olmuştur.

Kanuni' nin 1534'deki doğu seferini, Macaristan seferlerini ve ayrıca Barbaros' un Akdeniz seferlerini anlatan kitaplar Matrakçı Nasuh tarafından resimlenmiştir. Bu kitaplarda kentler, kaleler, limanlar gözleme dayanan bir gerçekçilikle resmedilmiştir. Bu anlatım o güne kadar minyatürlerde görülmeyen yeni

ve özgün bir resim dili oluşturmuştur. Türk kitap resimleme sanatı içinde yeni akımlara kaynak oluşturabilecek bir başka kitabın, Türk minyatür sanatçısı Nigari' nin Süleymanname' si olduğu ifade edilmektedir. Saray atölyesinde 16.yy'da, hikaye ve fal kitaplarının da resimlendiği çeşitli kaynaklarca belirtilmiştir. İstanbul'daki saray okulu 17.yy sonlarına kadar sürmüş ve biyografik, edebi eserler de resimlenmiştir.

1595-1615 yılları arasında Bağdat'ta ikinci bir Türk-Minyatür atölyesi kurulduğunu ve bu merkezde daha çok Mevlevi dergahlarında yetişen sanatçıların çalıştığını belirten Aslier (1983:31) İran minyatür sanatının etkisinde kalmış olmalarına karşın bu sanatçıların, yumuşak tiplerin karakterlerini karikatüre yaklaşan bir anlatımla belirten, yeni ve ayrı bir dilin oluşturulduğunu ifade etmektedir.

1729 yılında İstanbul'da, İbrahim Müteferrika tarafından Türkçe kitap basan ilk basımevi açıldıktan sonra kitap resminde yeni bir dönem başlamıştır. İbrahim Müterrifika bastığı ilk kitaplarda, kalıplarını tahtaya oyduğu resimleri kullanmıştır.

1831'de İstanbul'da litografi tekniği ile kitap basıldığı bilinmektedir. Cumhuriyet döneminde Batı ile yakınlaşma sonucunda Grafik sanatı ve onun bir parçası olan illüstrasyon büyük ölçüde Batı' nın etkisinde kalmıştır. Bu dönemle birlikte çocuklara yönelik yayınlarda da büyük bir gelişme görülmektedir. Cumhuriyet' le birlikte gelişen çocuk yayıncılığının ilk çizerleri Cemal Nadir, ve Ercümen Kalmık' dır. Cemal Nadir ve Ramiz karikatür, Ercüment Kalmık ise resim alanlarında çocuk yayınlarına katkıda bulunmuşlardır.

1947 yılında kurulan Doğan Kardeş Dergisi ile çocuk yayınlarına yeni bir boyut getirilmiş ve Mustafa Eremektar, Gevher Bozkurt, Selma Emiroğlu, Altan Erbulak ve Güngör Kabakçıoğlu gibi çizerleri yayın hayatına kazandırmıştır. 1960'larda gelişen kitap resimleme çalışmalarında Türk çizerlere büyük görevler düşmüştür. İlk resimli çocuk kitabının 1964 yılında Mustafa Eremektar tarafından yayınlanan Tembel Karakağan olduğu bilinmektedir. Yine bu dönemde; Nuri Abaç, Nevzat Akoral, Abidin

dino, Mürşide İçmeli, Kayhan Keskinok, Orhan Peker ve Adnan Turani gibi ressamalar da pek çok kitap resimlemesinde görev almışlardır. Bu ressamalardan Mürşide İçmeli 1960'lardan itibaren çocuk kitabı resimlemesiyle içiçedir. Mürşide İçmeli' nin resimlediği çocuk tipleri, çevresiyle uyum içinde, mutlu kentli tiplerdir. Kompozisyonlarındaki açık-koyu kontrastları ve istiflemeleri illüstrasyonlarını çocuklar tarafından kolay algılanır hale getirmektedir.

Son yıllarda illüstrasyon alanında adını duyuran sanatçılar arasında Şahin Erkoçak, Semih Poray, Fikriye Taşpolatoğlu, Mitra Reylani Gadim, Sumru Ekşioğlu, Sefa Taşpolatoğlu, Sunder Erdoğan, Can Okan, Ayda Kantar, Yıldırım Derya ve Betül Sayın gelmektedir.

1.3. İllüstrasyon'un Kullanım Alanları

Bir Grafik Tasarım ürünü olan illüstrasyonun görsel iletişim açısından önemi bilinmektedir. Grafik sanatı ve illüstrasyon; eğitici, yönverici, uyarıcı gücü ve halka yol gösterici özelliği ile çağlar boyu önemini ve etkinliğini sürdürmüştür. Bu amaçlarla Grafik-illüstrasyonlardan, etkin bir iletişim aracı olarak geniş bir biçimde faydalanılmaktadır.

Tıp, ziraat ve biyoloji kitaplarında, çeşitli amaçlarla yayınlanmış broşürlerde, afişlerde, kitap kapaklarında, endüstri alanında, çocuklara yönelik ders ve eğitici kitaplarda, reklam sayfalarında, modaya yönelik dergi ve kitaplarda illüstrasyondan faydalanılmaktadır.

1.4. İllüstrasyon Teknikleri

İllüstrasyon ilk kullanımından günümüze kadar gelişen teknolojinin de etkisi ile çok farklı tekniklerle uygulanmıştır. 13. yy'da kitapların çok pahalı olması

kitap resimlerinde daha kolay bir yol seçilmesini zorunlu hale hale getirmiştir. Bu yüzyılda resimlerin tek renkle, uçla çizilip, daha sonra içlerinin sade bir şekilde boyanması yoluna gidilmiştir. 14. yy'ın sonu ve 15.yy'ın başlarında kitapları daha da ucuzlatmak düşüncesiyle ağaç baskı resim tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Bu tekniğin Avrupa'ya doğudan geldiği bilinmektedir. Bu tekniğe Albrecht Dürer'in ağaç oyma resimleri örnek olarak gösterilebilir.

17.yy'da illüstrasyon tekniklerinde bir gelişme daha olmuş bakır gravür tekniği, ağaç oyma resmin yerini almıştır. İlk bakır gravürle resimlenmiş kitap 1477' de Venedik'te görülmektedir.

Bakır gravürden sonra çinko, çelik gibi metaller üzerinde asitle oyma teknikleri gelişmiştir. Metal gravür teknikleri de, taş baskının bulunmasına kadar kullanılmıştır. Taş üzerine resmetmenin, metal üzerine kazımdan daha kolay olduğu gerçeği ile Alloys Senefelder' in bulduğu bu taş baskı tekniği renkli baskıya da olanak tanınmasıyla çok yaygınlaşmış ve illüstrasyonlar daha zengin bir anlatım diline kavuşmuştur.

Günümüzde teknolojinin etkisiyle illüstrasyonlar pek çok teknikle üretilmektedir. İllüstrasyon' un kullanım alanına ve hitap edeceği kitleye göre teknik seçimi de yapılmaktadır.

En yaygın illüstrasyon teknikleri ; guaj, suluboya, kuruboya, püskürtme ve kolaj olarak bilinmektedir. Ofset baskı tekniğinin de gelişmesiyle hiçbir renk kaybı olmadan baskı yapılabilmekte ve mükemmel sonuçlar alınabilmektedir.

1.4.1. Suluboya

Suluboya tekniği, kağıt veya benzeri emici yüzey üzerine su ve suluboya çeşitleri ile yapılan bir tekniktir. Suluboyalar genellikle tabletler biçiminde veya tüp içerisinde krem halinde bulunmaktadır.

Sulu boya ile çalışılacak yüzeyin emiciliği, gerginliği, dokulu, kuru veya nemliliği de sonucun sonucun iyi olmasını etkileyen unsurlardır. Tek renkle yapılan sulu boya türüne lavi adı verilmektedir. Kullanılan kağıtlar sert bir zemin üzerine ıslatılarak yapıştırılmalıdır. Bir fırçayla veya süngerle nemlendirilen kağıt genişleme yaptığında sert zemin üzerine bantlarla yapıştırılıp kurumaya bırakılır. Kuruyan kağıt küçölerek gerginleşir. Bu kağıt üzerinde isteğe göre; nemliyken veya kuruyken, ya da kuruyan yerler tekrar nemlendirilerek çalışılır. Resim bittiğinde kuruyan kağıt keskin bir uçla kesilerek çıkartılır. Kullanılan kağıtların nitelikleri suluboya resim kalitesini etkilemektedir. İnce ve kaba dokulu kağıtlarda değişik etkiler elde edileceğinden suluboya kağıdının yapılacak resme göre seçilmesi gerekmektedir.

1.4.2. Guvaj Boya Tekniği

Guvaj boya şeffaflığı olmayan kapatıcı bir sulu boya türüdür. Teknik olarak aynı özellikleri gösterir. Guvaj boyanın bileşimindeki boya pigmentleri ve dolgu malzemeleri şeffaf olmadığı için kullanıldığında şeffaf özellik göstermez, kapatıcıdır. Düz ve dalgasız satıh boyama işlerinde tercih edilen guvaj boya, grafik sanatlarda sık kullanılan bir boya çeşididir.

Guvaj boya her tür kağıt üzerine çalışılabilme özelliğine sahiptir. Ancak kağıdın kaliteli olması alınacak sonucun da kaliteli olmasını sağlayacaktır.

Guvaj çalışması suluboyada olduğu gibi fırça, sünger veya püskürtme yöntemleri ile uygulanabilmektedir.

Guvaj boya mat görünümlüdür. Yapılan işlerin kirlenmemesi veya parlak olmasını sağlamak için vernik kullanılmalıdır. Bu tür boya çabuk kurur ve renk üzerine renk sürmek için alttaki boyanın tamamen kurumasını beklemek gerekir.

1.4.3. Pastel Boya Tekniği

Tebeşir özelliği gösteren bir boya türüdür. Yuvarlak tebeşir büyüklüğünde sunulmaktadır. Yağlı ve kuru tipleri vardır. Pastel çalışması, pürüzlü satırlar üzerinde daha iyi sonuç vermektedir. Kağıt ve kartın üzerine çalışılabileceği gibi tahta, bez ve duvar üzerine de çalışılabilir.

Kuru pastelle çizilen yerler istendiğinde elle veya bez tamponla satırla sürülerek yayılabilir. Bu işlem yapılırken renklerin birbirine karışmasında , kirlenmemesine dikkat edilmelidir.

Kuru pastel çalışmaları sürtünme ve sarsılma ile zarar göreceğinden resim bittikten sonra sabitleme işlemi yapılmalıdır. Yağlı pastel ise, içinde parafin olduğundan sürüldüğü satırlardan dökülmez ve dış etkilere daha dayanıklıdır.

1.4.4. Kolaj Tekniği

Herhangi bir satıh üzerine değişik malzemenin yapıştırılması ile yapılan resim tekniğine kolaj adı verilmektedir. Bu teknikle değişik renkte ve dokuda malzeme kullanılabilir. Bu malzeme tek başına kullanılabileceği gibi yapılacak resimde isteğe göre karışık olarak da uygulamak mümkündür.

Resim sathı üzerine, çizim veya boyama ile de başlanılabılır. izgi veya rengin yerine etkiyi azaltacak veya kuvvetlendirecek malzemeler yapıştırılıp bunların üzerleri tekrar kısmen veya tamamen boyanır. Burada önemli olan resimde verilmek istenen etkiye uygun düşecek en iyi malzemenin seçilebilmesi ve bu malzemenin etkilerinden yararlanabilmekdir. İstenilen etkinin alınabilmesi için yapıştırılan malzemeler kesilerek yırtılarak veya buruşturularak kullanılır.

1.4.5. Püskürtme Tekniği

Sulu ve yağlı boyaları yüzeye çeşitli aletlerle püskürterek koyu ve açık renk tonları, koyuluk ve açıklık geçişleri sağlanır. Püskürtme tekniği ile şekiller, açıklık ve koyuluklar noktalarla oluşturulduğu için bu teknikle yumuşak ve çok düzgün sonuçlar elde etmek mümkündür.

Boyalar, çeşitli el araçları veya hava basıncılı püskürtme kalem veya tabancaları veya hazır basıncılı metal boya şişeleri ile püskürtülür.

II. BÖLÜM

İLLÜSTRASYONDA GÖRSEL ANLATIM UNSURLARI

İllüstrasyonların; bir konunun açıklanması, bir mesajın iletilmesi veya bir şeyin tanıtılması amacıyla kitap, afiş gibi kitlelere yönelik alanlarda kullanılıyor olması, onun ilk önce görsel olarak doğru algılanmasını gerektirmektedir. Genç (1990:48)'in de belirttiği gibi, bazı şeyler kolay algılanabiliyor ve daha sonra da bunlar kolayca hatırlanabiliyor ise, söz konusu edilen şeyler iyi düzenlenmiş demektir. İyi bir düzenlemenin de biçim, form, denge, çizgi, doku ve renk gibi unsurların doğru ve yerinde kullanımı ile mümkün olacağı bilinmektedir.

2.1. Biçim-Form

Biçim, çoğu zaman da görünüşü ile bize eşyanın doğası konusunda bilgi vermektedir. Form ise, anlamın, içeriğin işlevin dış görünüşü olarak bilinir. Form algısının ister bilinçli ister bilinçsiz olsun birşeyi ifade ettiği, temsil ettiği ve form algısında anlamın maddeleştiği kabul edilir. Bir başka anlamda form bize görünenin genel türü hakkında bilgi verir. Bununla beraber bir şekil hiçbir zaman belirli bir şeyin şekli olarak değil fakat bir eşyanın türü olarak algılanmaktadır. Genç (1990:55) form konusunda; bir tavşanın şeklinin, rengi ve dışsal davranışları hakkında gördüğümüz şeylerin bize daha çok bir tavşanın doğasını anlattığını; aynı şekilde bir çay fincanıyla bir bıçak arasındaki görünüş farkının hangisinin bir pastayı kesmeye, hangisinin bir sıvıyı taşımaya uygun olduğunu gösterdiğini ifade etmektedir. Ayrıca tavşan, fincan ve bıçak bize kendilerinin ne olduğu bildirirken, bir taraftan da her biri otomatik olarak bütün eşya kategorilerini, tavşanlar, fincanlar, bıçaklar ve yaygın olarak hayvanları, kapları, kesici aletleri öğretmektedir.

Şekillerin kavram oluşturmaları iki nedene bağlanabilmektedir. Bunlardan ilki; her şekli bir şekil türü olarak gördüğümüz, ikincisi ise her bir şeklin, her tür eşyanın formu olarak görüldüğü içindir. Sadece çizgiyle oluşturulmuş bir üçgen bize; üçgen bir delik, katı bir cisim, geometrik bir figür, bir dağ, ok yada yön işareti görünebilmektedir. Düz anlamda form ve biçim, zaman zaman bireye göre form ve biçimdir. Buna bağlı olarak görme'nin salt gözün beyne ilettiği imgeye bağlı bir şema olmadığı söylenebilir. Görme bu aşamada ilkel düzeyde bir duyumsama da sayılmamalıdır. Atalayer (1994:157) görme olayını, görünenin uzaysal sınırları dışında çevresi ile olan ilişkisi ile görenin birikimleri ile birleşen yüksek düzeyde bir zihin çabası olduğunu belirterek, form ve biçim algısının, form ve biçimin kendi sınırları çevresindeki oluşumlar ve bireyin geçmiş deneyimlerine bağlı bilgilerin özel bir bileşim olarak sembol, resimsellik, kavram ve işaret göstergeleşmesi olarak kodlanması olduğunu ifade etmektedir.

Uzayda alt-üst, dik-eğik gibi kavramların anlam taşımaması sebebi ile, form algısının çevrenin koşullarına bağlı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle form algısı yaşadığımız doğal ve sosyal çevreyle varolmaktadır.

Görünen objenin strüktürü, yönelişi , eksenleri , sistemleşmesi hep yere doğal ortama göre değerlendirilir ve algılanır. Algılamanın çevre ile birlikte oluşumu da uzaysal oryantasyon olarak ifade edilmektedir. Bir nesnenin doğru kenarı üzerinde değil de, alışılmamış bir pozisyonda görülmesinin algılamayı etkilemesi uzaysal oryantasyonun ne derece önemli olduğunun bir göstergesidir.

“Bir üçgen ya da dörtgen eğikleştirilirse, o başka bir nesne haline gelmez, insan onu sadece normal pozisyonundan sapmış olarak görür. Bu durum, küçük çocuklar ve şempanzelerin bildikleri bir üçgenin çeşitli durumlarıyla karşılaşmalarının yer aldığı ve Lois Gellerman yıllar önce yapmış olduğu deneylerde çarpıcı bir şekilde gösterilmiştir. Üçgen altmış derece döndürüldüğünde, hem çocuklar hem de şempanzeler şeklin

normaldeki durumunu yeniden bulmak için başlarını da aynı açıda döndürmüşlerdir” (Genç 1990:58).

Çevre ilişkileri, uzaysal oryantasyon ve biçimlerin birbiriyle olan ilişkileri; form-biçimin anlamını nitelik olarak etkileyip değiştirmektedir. Ayrıca, aynı biçimler renk, doku, yön, parçaların yeri ve ışıklılık değeri olarak farklı kullanıldığında çok farklı etkiler elde edilmektedir. Form algısının oluşması için diğer bir koşul da sınırlılıktır. Anlamalı formun daima sınırlarla varolduğu bilinmektedir.

2.2. Çizgi

Bir sınırlama olarak nitelenebilen çizgi, aynı zamanda bu nitelikli ile, nesnenin biçimini belirleyen kenar çizgilerinin algılanması olarak ifade edilir. Nesnelerin biçimleri ilk anda dış ve kenar çizgileriyle algılanır. Nesnelerde gerçekten çizgi olmadığı bilirse de, bu bir bütün algılamasıdır. Doğada ancak yüzeylere rastlanmaktadır. Yüzeylerin son bulduğu yerlerin veya yüzeylerin birbirleriyle ilişkili olduğu kenarların çizgi etkisi yarattığı da bilinmektedir.

Çizginin karakteri, tipi psişik etkileme yönünden büyük önem taşımaktadır. Çizginin karakterini belirleyen etkenler büyük ölçüde; çizgiyi yapan aracın çeşidi, yapısı veya çizgilendirilen yüzeyin dokusal karakteri, çizginin yaptığı duyusal etkiyi oluşturan etkenler olarak bilinir- pek çok eğitici çizginin psişik etkileri üzerinde ve bu etkilerin çok çeşitliliği üzerinde durmuşlardır. Çizgi ile; neşe, hüzn, yorgunluk, kuvvet, kesinlik, kararsızlık, enerji, canlılık gibi çağrışımlar oluşturulabilmektedir.

Kompozisyon içinde ise çizgi, bir renge, açık-koyu değere veya dokusal karektere sahip olabilir. Çizginin etkileme gücü rengin aksiyonuyla birleşince anlatım

olanağı çok genişler. Şiddetli bir renkle birleştirilen kalın bir çizginin etkisi belirgin ve çarpıcı iken, aynı çizgi yumuşak bir renkle birleştirildiğinde etki azalmaktadır.

Çizgiler uzun-kısa, kalın-ince gibi ölçüsel, açık-koyu gibi tonal, düz-kırık-eğri gibi yapısal karakter zıtlıkları içinde değerlendirilebilirler. Yine çizgiler ölçüye, aralıkla, tonlara, yönlerine bağlı olarak yumuşaklık-sertlik, ağırlık-hafiflik, yorgunluk-hareketlilik, uzaklık-yakınlık etkileri yaratırlar. Her tür çizgi ile elde edilebilen bu karşıt ifadeler, çizgilerin leke tonunu değiştirmekle şiddetlendirilebilir ve zayıflatılabilir.

2.3. Leke

Yüzeylerin herhangi bir malzeme ile örtülerek; renk, doku, ışık-gölge, ölçü ve derinliklerin ifadelendirme tekniği olarak adlandırılan lekenin bir algısal anlatım ögesi olduğu ifade edilmektedir. Leke aynı zamanda uzayın sınırlandırılması olarak da bilinmektedir.

Düz, eğri, kırık yüzeylerin siyah-beyaz ya da renkli olarak anlatımı, nokta ve çizgi sıklıklarının oluşturduğu yüzeysel görüntüler leke algısı yaratmaktadırlar. Geometrik ya da geometrik olmayan yüzeylerin, herhangi bir çizim ya da boyama amacıyla tamamen kapatılarak; ışık, gölge, doku, yüzey konturları, derinlik (yön, ölçü, zıtlık) ifadeleri plastik leke ögesiyle ifade edilirler.

Leke ögesi ton değerlerine göre yapılırken; doğadaki düz - pürüzsüz yüzeyler, kaygan parlak ve tek ton değeriyle; pürüzlü, girintili çıkıntılı, dokulu yüzeyler, ışık-gölge titreşimleri ile; arkada, uzakta, ışık görmeyen yüzeyler ise koyu tonlu olarak algılanırlar.

Çizgi ögesinde olduğu gibi, koyu ve açık leke değerler de sanatçı için bir anlatım yoludur. Koyu ve açık lekelerin dikkatli ve gereğince düzenlenmesi, arada gri

lekelerin bulunması kompozisyonda devinim ve ritm oluşturmaktadır. Sanatçı bu iki değer arasındaki çatışmayı kullanarak görsel biçimlere özel anlamlar kazandırır.

2.4. Denge

Her sanat yapıtında olması gerektiği gibi illüstrasyonda da öncelikle birliği oluşturan bir ilkenin olması, gözü çeken bir rahatsızlık ya da dengesizliğin bulunmaması gerekmektedir.

Denge “Plastik sanatlarda kullanılan unsurların kompozisyon bakımından birbirini tartacak biçimde düzenlenmeleridir.” (Turani 1993:33)

Bu tanımlama doğrultusunda dengeli bir kompozisyonda şekil, yön, mekan hiçbir değişimin olmasına izin vermeyecek şekilde düzenlenmiş olarak algılanırlar. Dengesiz bir kompozisyon ise rasgele ve geçici düzenlenmiş düşüncesini akla getirir ve bu nedenle de rahatsız edicidir. Denge, sadece simetriye bağlı ya da onunla açıklanabilen bir durum olarak görülmemelidir. Bir görsel kompozisyonun iki kanadında bulunan öğelerin birbirine eşit olarak düzenlenmeleri ile oluşturulan simetrik denge genellikle sanatçılar tarafından tercih edilmemektedir.

Denge üzerinde görsel nesnelerin özellikle iki öğesinin önemli etkilerinin olduğu bilinmektedir. Bunlar ağırlık ve yön öğeleridir.

2.4.1. Ağırlık

Fiziksel dünyada ağırlık, yer çekiminin nesneler üzerindeki etkisi olarak bilinir. Plastik sanatlarda da buna benzer bir çekim görülmektedir.

Ağırlık, nesnenin yeri tarafından belirlenir. Merkezde yer alan bölgenin, diğer bölgelerle karşılaştırıldığında daha fazla ağırlık taşıdığı görülür. Bundan dolayı da, sanat eserindeki bir öğenin ağırlığının merkezden uzaklaştığı ölçüde artacağı bilinmektedir. Ağırlık aynı zamanda öğelerin boyutları ve renkleri ile de ilişkilidir. Diğer faktörlerin eş değer olduğu durumlarda geniş ya da büyük olan şeyin daha ağır olduğu, aynı biçimde kırmızının maviden, açık renklerin de koyu renklerden daha ağır olduğu bilinmektedir. Tüm bunlarla beraber, basit ve düzenli şekillerin daha ağır görünmeleri ile biçim ögesi de ağırlığı etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır.

2.4.2. Yön

Yön kavramı tasarım içinde çok etken bir unsur olarak bilinir. Tasarımlarda, öğelerin, parçaların yerleri yöne göre tayin edilir ve yerleştirilir.

İnsanın kendi varlığına göre, uzaysal ve mekansal yerini belirleyen, hem kavramsal, hem de somut-uygulama gerçekliği bulunan bir öge olan yönün esasını, insanın kendi varlığı, konumu teşkil etmektedir. Nesnelerin şekli ve yapısal iskeletlerinin ekseni yön duygusunu ortaya çıkaran unsurlardır. Yön duygusunu ortaya çıkaran bir başka unsur da konudur. Konuya göre, resimdeki figür ileri-geri ya da yukarı-aşağı hareket ediyor hissi uyandırılabilir.

Yatay-dikey, yukarı-aşağı, paralel-eğik, alt-üst, arka ön, sağ-sol gibi yönler plastik değerlerin yerleşim yerlerinin gerilimlerinin ve doğrultularının belirlenmesinde

kullanılır. Yönün hem derinlik duygusunu hem de algısını etkilediği ve belirlediği, yön ögesiyle hem anlam hem de işlev kazandığı bilinmektedir. Ayrıca; sivri uçlu, belirgin köşeli biçimlerin, biçimlerin dizilim ve tekrarlarının, önde ve arkada görünen renk ve dokuların, daha baskın aralıklar ve biçimler arası boşlukların da yön belirlenmesinde faktör oldukları ifade edilmektedir.

Görsel açıdan yön, kabaca iki ana başlık altında incelenebilir. Yatay, dik, eğik, paralel, görsel etki ve plastik değer açısından; alt-üst, ön-arka, derinlik açısından değerlendirilmektedir. Yön olarak görsel kuvvetlerin etkilerini belirleyen bir başka unsur da nesnelerin formudur. Formun eksenini özellikle görsel olarak yön duyumuna göre oluşmaktadır. Tüm bunlarla beraber yatay yönlerin, durağanlık, hareketsizlik, pasiflik; dik yönlerin, hareketlilik, kıvrımlılık; eğik yönlerin, yumuşaklık, sürekli bir hareket ve paralel yönlerin de, monotonluk, sessizlik sükûnet etkileri ifade ettikleri bilinir.

2.5. Doku

Doğal ya da yapay nesnelerin alt yapı özellikleri ve bunların etkileri dokuyu oluştururlar. Doğada bulunan dokunma duyumuyla algıladığımız dokular “gerçek doğal” dokular, dokunma duyumuyla algılanmayan yalnızca gözümüzle algıladığımız dokulara ise “görsel dokular” denmektedir.

Tanım olarak doku; “Mekanı, hacmi formu, yüzeyleri örgütleyen malzemenin iç yapı maddesinin plastik görünüşüdür. Doku , iç’i sınırlayan dış yüzey örgüsüdür” (Atalayer 1994:194) .

Aynı zamanda doku ögesi formu, nesneyi ve yüzeyi de karakterize etmektedir. Organik doku fonksiyoneldir, bu nedenle yaşama, koruma ve büyüme

işlevlerine sahiptir. Görsel dokular ise doğal doku algılarına eşdeğer algı sağlarlar. Görsel dokular, göz aracılığıyla algılanan ve sanat malzemeleri ile üretilen dokulardır.

Dokuların etkileri birtakım faktörlerle sınırlandırılıp, kuvvetlendirilebilir. Dokuyu kuvvetlendiren etkenler şunlardır.

“I/ Dokunun Ait Olduğu Formun Dış Sınırları, Konturu: Şeylerin sert, köşeli, yumuşak, eğri, gelişigüzel, girintili-çıkıntılı, geometrik bir düzende oluşu ve bunlara ait dış biçimsel çizgileri, dokuların tesirlerini etkiler. Yumuşak dokulu bir biçimin dış çizgileri kırık sert çizgilere sahipse bir zıtlık oluşur. Bu zıtlıklar bilinçli olarak kullanılıp, dengeler yaşatılmalıdır.

II/ Dokuların Işık Yansıtma Durumu Parlaklığı: Matlık, karanlık, koyuluk görsel olarak “sert” doku tesirleri yaratır.

III/ Dokuların Renk Durumu: Renk, doku tesirlerinin kuvvetlenmesinde veya zayıflamasında rol alır. Sıcak renkler dokuları kuvvetlendirir, sertleştirir. Soğuk renkler yumuşak doku tesiri yaratır.

IV/ Ağırlık Duygusu: Doğal olanın ağırlığı ile dokusu arasında işlevsel bir ilişki vardır. her insan ağırlık duygusu taşır ve algısında bu duyguya göre kavrayış üretir. düz, pürüzsüz dokular, hafifliği-yükselişi, sert dokular ağırlığı yere yakınlığı ifade ederler.

V / Derinlik Duygusu: Her insan derinlik duygusu taşır. İnce kenarlı mercekle uzaktaki formları küçültür ve dokuya “etkili” olarak okuyamaz. Uzaktaki biçimler, dokusuz-düz görünürler, net okunan, tüm girinti çıkıntısı olan dokular yakını belirtirler. “ (Atalay 1994:198).

Ayrıca, sert geometrili biçimlerin dokuyu kuvvetlendirdiği sıcak renkli, parlak, billurumsu cisimlerin göze daha yakın görüldüğü de ifade edilmektedir.

2.5.1. Görsel Algı Bakımından Dokuların Etkileme Gücü

Hem görsel, hem de fiziksel olarak dokular, sert ve yumuşak olmak üzere iki ana karakterde algılanmaktadır. Sert dokuların ruhsal yapıda hareketlilik ve mücadele etkisi yarattıkları bilinmektedir.

Dokuların sertlik ve yumuşaklığının yanı sıra, renkli ve albenili görüntüleri de kişilerin duygu ve coşkularında etkilenmeler yaratırlar. Dokular her zaman heyecan verici ve uyarıcı bir etkiye sahiptirler. Sadece sert dokularla ya da yumuşak dokularla oluşturulmuş plastik sanat eserinin tekdüze bir etki yarattığı bilinir.

Dokuların, görsel algı yolu ile bir uzaklık-yakınlık etkisi yarattıkları, dokunun renk ve parlaklık durumunun da bu etkiyi kuvvetlendirdiği çeşitli kaynaklarca ifade edilmektedir.

2.6. Renk

Fiziksel olarak renk; ışığın kendi öz yapısına ve nesneler üzerindeki yayılımına bağlı olarak göz üzerinde yaptığı etki olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre nesnelerin üzerine düşen ışığın bir bölümü nesne tarafından emilir. Işığın yansiyarak gözümüze gelen diğer bölümü ise renk olarak algılanır. Rengin fiziksel olarak algılanması gözde bulunan iki çeşit hücre ile mümkündür.

“Gözün irisinden giren ışınlar retina tabakasına ulaşır. Retina üzerinde görmeyle ilgili iki farklı hücre vardı. Koniler ve noktalar. Renkli görme Koni şeklindeki hücrelerde gerçekleşir. Bazı koniler tayfin en sonundaki maviye, bazıları tayfin ortasındaki sarı ve yeşile, bazıları da en sonraki kırmızıya duyarlıdır. Retinadaki noktalar ise ışıklılık düzeyini ayarlar. Konilerin uyarılmasıyla beyne çeşitli sinyaller ulaşır ve sonuç olarak belirli renkleri görürüz.” (Kılıç 1994:47).

Renk algısı, soyut kavramsal değerinin dışında, ait olduğu formun, yüzeyin sınırları dahilinde renk türü, tonu ve parlaklığı ile birlikte algılanmakta, form ve renk bir bütün oluşturmaktadır.

Her form ve biçim uygun renkle anlamsal olarak bileşir ve biçimin özüne, işlevine uymayan rengin uyumsuzluk yarattığı bilinir.

“Bu arada bazı renklerin bazı biçimler sayesinde değerlerinin vurgulandığı, başka biçimler ile de körleştiği kolayca fark edilir. En azından, sivri renklerin bu niteliği sivri biçimler içinde daha güçlü bir ses verir (örneğin sarı renk üçgen biçiminde). Derinliğe eğilimli renklerin bu etkisi yuvarlak biçimlerle kuvvetlenir (örneğin mavi renk daire içinde). Tabii, rengin biçime uymamasının “uyumsuz” bir şey olarak değerlendirilmesi gerekli değildir, tersine yeni bir imkan, dolayısıyla gene bir çeşit uyum olarak görülebilir” (Kandinski 1993: 56).

Kendi başına biçim, bütünüyle soyut da olsa veya geometrik bir biçime de benzese kendi içsel tınısını taşımaktadır. Bu içsel tını biçimle özdeş olan niteliklere sahip zihinsel bir varlıktır. Ancak bir biçim başka biçimlerle ilişkiye girince bu tınının ayrımlaştığı fakat temelde değişmeden kaldığı ifade edilmektedir. Sarı bir üçgen yüzey

ile yeşil bir üçgen yüzeyin, mavi bir daire ile kırmızı bir dairenin farklı etkileri olacağı bilinmektedir.

2.6.1. Görsel Algı Bakımından Renklerin Etkileme Gücü

İnsanların, kültürel yapıları ve sosyo-ekonomik konularına göre renklerin etkilerinin de farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Çocukların, saf, parlak, şiddetli ve yüksek kromalı renklerden hoşlandıkları, bununla beraber yeniliğe açık insanların da kontrast armonilerden ve dinamik-renklerden hoşlandıkları ifade edilmektedir. Renklerin insan psikolojisindeki doğrudan etkileri ise şöyledir:

Kırmızı : Sıcak bir renk olup, canlı, hareketli, duyguları coşturan etkilerin yanında aynı zamanda güç ifade etmektedir.

Turuncu : Hareket, canlılık ve coşku ifade eder.

Sarı : Neşelendirici, zeka açıcı etkilerin yanında ışıklılığı ve yayılmayı da ifade etmektedir. Sarı rengin aynı zamanda atak ve yaşam coşkusu taşıyan bir renk olduğu, bu renkle doğrudan temasın bireyde huzursuzluk ve heyecan uyandırdığı bilinmektedir.

Beyaz : Temizlik, sevinç ve duruluk gibi etkiler yaratmaktadır.

Mavi : Düşündürücü, karar ve inanç verdirici bir renk olarak bilinir. Mavi, derinlik etkisi çok yüksek olan bir renktir. Derinlik etkisi, koyulaştıkça artar.

Yeşil : Serinlik, yansızlık ve tazelik ifade eden yeşil aynı zamanda dinlendirici bir renk olarak bilinir. Edilgen yapıda olan yeşil, sarı ile karışınca, neşeli bir etki bırakır.

Mor : Kederlendirici, hüzünlendirici ve korku verici bir etkisi olan mor renk, pek çok kültürde yer rengi olarak bilinir.

Renklerin psikolojik olarak; Film Renkleri, Derinlik ve Yüzey Renkleri olarak algılandığını ifade eden Genç (1990:118) film renklerin ışıltı renkleri olduğunu, belirli bir dokusu olmayıp, içine girilebilirmiş gibi bir etki uyandırdığını, derinlik renklerinin de saydam nesnelere özgü renkler olup, kapladıkları üç boyutlu mekana tümüyle nüfuz ettiklerini, yüzey renklerinin ise; nesnelerin yüzeylerindeymiş gibi göründüklerini, örtücü olduklarını ifade etmektedir.

2.7. Metin -Resim İlişkisi

İlk okuma yazma eğitiminde kullanılan resimlemeler, metni açıklamak ya da yorumlamak amacıyla yapılır. Resimler sözcüklerin soyut dünyasını görselleştirirken, çocuğa çizerin yorumuyla görsel sanatlarla ait birikimlerinden de örnekler sunmaktadır. Bu resimler, çocuktaki estetik değer yargılarının ortaya çıkmasına ve gelişmesine katkıda bulunurlar.

Çizerin metinden hissettikleri ile kendi dünyası arasında kuracağı biçimsel bağ, metnin özüyle bütünleşerek metni oluşturmaktadır. Ders kitabı resimlemelerinde de diğer çocuk kitabı resimlemelerinde olduğu gibi, resim metnin bir görsel tekrarı olmamalıdır. Çizerin metne yönelik yorumunu da içermelidir. Bu yorumda kişisel duyarlılık bulunmamaktadır. Resimin özgünlüğünü sağlayan bu görsel duyarlılığın, çocuğa klişenin, bilinenin dışına çıkma cesaretini verdiği ifade edilir.

İllüstrasyonlar bir kitabın ilk göze çarpan unsurlarıdır. Bir kitap tasarımının en belirgin parçası, illüstrasyonlarının düzenleniş biçimi olarak bilinir.

İllüstrasyonlarının ilk işlevi, yazılı metinde sözü edilen bir olguyu görselleştirmesidir. Boyut, biçim ya da görsel üslûp açısından yanlış seçilen bir illüstrasyon öğreticilikten uzak sayılmaktadır. Bir illüstrasyon öncelikle izleyicisini bilgilendirmelidir. Süslemeye dayalı özellikler ikincil derecede önemlidir. Başarılı bir illüstrasyon salt bilgi verme özelliğine sahip değildir. Okuyucunun dikkatini çeker, görsel kültür ve beğeni düzeyini yükseltir ve belleğinde yer edinir.

İllüstrasyonun kullanıldığı kitapları iki grupta toplamak mümkündür: Birinci grupta yer alan kitaplarda, illüstrasyonların metinlerin arasına serpiştirildiği görülmektedir. Diğer gruptakilerde ise metin ve illüstrasyonlar iki ayrı bölüm oluşturmaktadırlar.

İllüstrasyonun niteliği kadar, illüstratif ve tipografik unsurların sayfa üzerindeki düzeni de çok önemlidir.

Sayfa kenarıyla ve yazı alanıyla illüstrasyon arasında kalan boşlukların, kitabın her sayfasında aynı standartlarda ya da belirli bir tasarım kriteri gözetilerek belirlenmesinin bütünlük sağlamada önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra sayfalar üzerinde ard arda dizilen illüstrasyonlar arasında yaratılacak biçim, boyut ya da yerleşim farklılıklarının okuyucunun dikkatini ve ilgisini arttırdığı ifade edilmektedir.

Organik biçimli illüstrasyonlar yazı alanına ya da bir başka geometrik unsura bloklanırken optik kriterler dikkate alınmalıdır. Birbirlerine ya da yazı alanına çok yaklaştırılan illüstrasyonlar kolay ayırdedilemezler ve okuyucunun dikkatinin dağılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle illüstrasyonların çevresine hayali bir boşluk bırakılması faydalı olmaktadır.

Metin ve illüstrasyonlar kitap içinde ayrı bölümler olarak düzenlense bile, yazı alanı ile illüstrasyon alanı arasındaki eşit boyut kuralı geçerliliğini korur. Bilindiği üzere aynı boyuttaki görsel unsurlar arasında daha koyu olanı optik olarak daha küçükmüş gibi algılanır. Koyu ton değerlerine sahip illüstrasyonlar daha küçük görüneceğinden illüstrasyonların alanları biraz daha büyütülmelidir.

III. BÖLÜM

GÖRSEL ALGILAMA VE İLLÜSTRASYON

Görsel imgelerle dolu bir dünyada yaşayan insanoğlu, günlük yaşantısının büyük bir bölümünü bu imgelerle geçirmektedir. Günümüz insanı gazete, dergi, afiş TV ve sinema araçları tarafından sürekli olarak üretilen görüntülerle birlikte yaşamaktadır. 19. yüzyılda büyük ölçüde söz ve yazının egemen olduğu kültürel ortamın, günümüzde yerini görselliğe dayanan bir kitle kültürüne bıraktığı görülmektedir.

Çevrenin görsel olarak algılanmasında dış dünyayı oluşturan nesnelerin gerçek öz nitelikleri, geçmiş deneyimlerimiz, gereksinimler ve önyargıların önemli bir yer tuttuğu ifade edilmektedir. Özellikle çocuklarda öğrenmenin büyük bir bölümünün gözle gerçekleştiği belirtilmekte ve görsel öğrenmenin yolunun önce görsel algılamadan geçtiği ifade edilmektedir.

3.1. Görsel Algı ve Öğrenme

Algılama; çevreden gelen uyarımların duyu organlarınca alınıp, duyu merkezlerinde türlerine göre ayrıştırılıp, beyin aracılığıyla değerlendirilip depolanarak, uzuvlarda davranışlara dönüştürülmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Görsel algılamanın insan yaşamındaki yeri ise çok fazladır. Hatta, öğrenmenin tatma, duyma , dokunma ve koklamadan çok görme ile gerçekleştiği ifade edilmektedir.

“Bazı yazarlar, çocuğun öğrenmesinin %80’inin gözle gerçekleştiğini hesaplamışlardır. Getman (1962) görmeyi zekayla eşdeğer sayar. Görme ve zeka çok yakından ilişkilidir. Çocuk neyi

görür ve anlarsa onu bilebilir, bu onun kültürel zekasını belirler.”
(Whirer, Jeffries 1984:47).

Duyumların zihinde birleşerek bir anlam kazanması demek olan algı, bilginin de temeli sayılmaktadır. Görsel algılamada biçimlerin yalınlığı ve düzenliliği kolay, derin, kalıcı kavrama ve anlama yaratmaktadır. Tüm bunlarla birlikte anlama ve kavrama, bireyin birikimleri ve zihinsel yetenekleriyle sınırlı bulunmaktadır. Bazı şeylerin kolay algılanabilirliği ve bunların daha sonra çok kolay hatırlanabilmesi onların iyi düzenlenmiş olduğunu, bunun tersi olarak algılanması güç ve karmaşık olanların ise düzensiz olduğunu düşündürmektedir.

Görsel algılama, çocukta üç yaşından sonra daha fazla gelişme göstermektedir. Çocuğun bu dönemde görsel, işitsel ve devinimsel yetenekleri en gelişmiş ve en yetkin, aynı zamanda da en işlevsel düzeyde olduğunu belirten Barkan (1988:67), bu devrede çocuğun çevresini çok ayrıntılı olarak algılayabildiğini, görsel ve işitsel algılama açısından ise bir çok uyarı aynı anda duyma ve değerlendirme yeteneğini de kazandığını ifade etmektedir.

Bu dönemden sonra görsel algılama bilinçli olarak bilme eylemine dönüşmektedir. Algılanacak objenin, olayın yalınlığı da öğrenmenin hız ve niteliği açısından önemli olmaktadır. Görsel algılama bakımından gözün, bütünün parçaları arasından gerçekten gerekli olanları kaydetme yönünde eğitilmesi, algı ile öğrenme arasındaki ilişkinin güçlenmesi bakımından gerekli görülmektedir. Algılamanın anlama ve bilmeye dönüşmesi için gerekli bir diğer unsur da bireyin önceki yaşantısı ile içinde yaşadığı sosyal ekonomik pozisyonudur. Bireyin algıladığı nesnede gösterilen ile zihinde önceden kaydolmuş simgesel-kavramsal bilgiler çakışırsa tanıma ve anlama oluşmaktadır. Bir eğitim-öğretim modeli olan “somuttan soyuta” ilkesi de algılamanın bilgiye dönüşmesini esas almaktadır. Bu ilke, çocuğun öğrenmek istediği konu ile

doğrudan karşılaşmasını, onu görüp, dokunarak sonunda algı ve kavramlara ulaşmasını hedeflemektedir.

Uzmanlarca, çocukta algının oluşması için en güvenilir yöntem; çocuğu nesnenin kendisiyle karşılaştırmak ve bu mümkün olmadığı zaman da nesnenin modeline başvurmaktır. Nesnenin resimlenmesi ise ne kadar gerçeğe yakın ve hareketli olursa, çocukta algının gelişmesinin de o kadar iyi olacağı uzmanlarca ifade edilmektedir.

3.1.1. Görsel Algıda Seçicilik ve Dikkat

Algıda seçicilik ve dikkat, neyin daha iyi ve öncelikle algılanması gerektiği ile ilgilidir. Beynin belirli değişkenlerin etkisi altında sürekli seçerek algıladığı bilinmektedir.

Çevredeki uyarıcılar, gerekli bazı özelliklerine göre dikkatimizi çekerek daha kolay algılanma özelliklerine sahiptirler. Bu özellikler şöyle sıralanmaktadır:

Uyarıcının Şiddeti ve Büyüklüğü : Büyük olan uyarıcılar diğerlerinden daha öncelikle algılanma özelliğine sahiptirler. Ayrıca parlak renkler, yüksek sesler, şiddetli acı, kuvvetli koku daha öncelikle algılanmaktadır. Renkli uyarıcılar, renksiz uyarıcılardan daha önce dikkatimizi çekerken renkler arasında da saf renkler, karışık renklerden daha çok dikkat çekmektedir.

Uyarıcının Değişkenliği: Uyarıcıya uzun süre maruz bırakılan duyu organı, o uyarıcıya uyum sağlamaktadır. Uyarıcıda bir değişiklik olduğunda, duyum organı bu değişiklikle uyarıcıya dikkatini yöneltmektedir. Hareketli reklamlarda uyarıcının bu özelliğinden yararlanılmaktadır.

Uyarıcı Hareketinin Tekrarı: Uyarıcının sistemli ve düzenlenmiş, ritim kazanmış tekrarlılığı algısal uyum ortaya çıkana kadar tümüyle algılanmaktadır.

Uyarıcıdaki Zıtlıklar: Çevresiyle farklılaşan ve gelişen uyarıcılar daha fazla dikkat çekmektedirler.

Uyarıcıya Duyulan İlgi: Uyarılanın o an içinde bulunduğu gereksinme ve ihtiyaçlar algısal seçimi etkilemektedir.

Koşullanma ve GÜdülenme: Kişi, kendi ilgi alanına yönelik, ilginç gelen ve kendisi için anlam taşıyan uyarılara dikkatini yöneltme eğilimi taşımaktadır.

Sanatçı, hedef kitlenin özelliğine göre dikkat yoğunlaşmasını içeren bazı temel faktörleri, eserinde kullanarak algılamamanın daha amaca yönelik olmasını denetleyebilmektedir.

3.1.2. Görsel Algılama Bakımından Biçim Düzenleme İlkeleri

Algılarımızın anlam kazanması, bize gelen duyuların derlenip, toparlanıp örgütlenmesi organize olması ile mümkündür. Bazı organizasyon kuralları algılamamızı etkilemektedirler. Bu kurallar şunlardır:

Şekil Zemin İlişkisi: Görsel Algıda, şekiller ile, şekillerin arkasında kalan alanın birbirlerinden ayrıldığı ifade edilmektedir. Ancak şekil-zemin arasında satranç tahtası örneğinde olduğu gibi eşdeğer bir dağılım varsa bu ayrım çok kolay gerçekleşmemektedir. Nesnelerin bir bütün olarak görüntüsünde bile, bütünün parçalarından bir

kısmı zemin olarak algılanmaktadır. Bu bilgi doğrultusunda şekillerin mutlaka bir zemine bağlı olarak algılanabileceği söylenebilir.

Şekil-zemin ilişkisini düzenleyen bazı temel kurallar şunlardır:

- “ a. Sayısal fazlalık zemin algısı yaratır
- b. Aynı geometri ve ölçüye sahip biçimlerden altta olanı zemin idraki yaratır
- c. Egemenlik kuramayan şekiller, zemin olmaya yönelirler
- d. Matlık, fluluk, karanlık, zemin algısı yaratır.
- e. Saydamlık, şekil-zemin ilişkilerini kuvvetlendirir.
- f. Işıksal ve ölçüsel eşdeğerlilik, şekil-zemin ilişkilerini zayıflatır.” (Munn 1967:102)

Görsel olarak şekil, daha yakın algılanıp bir nesne izlenimi verirken zemin ise tanımlanması zor bir madde izlenimi taşımaktadır.

Tamamlama : Bir nesnenin tümünün görülmediği anda ve durumda dahi, nesnenin tamamının görülüyormuş gibi algılanması görsel algılamanın Tamamlama İlkesi ile açıklanmaktadır.

Tamamlama kuralı sadece görsel alan için değil tüm duyular için geçerli bir kuraldır.

Devamlılık : Algısal alanımızda bulunan ve aynı yönde giden birimler birbirleriyle ilişkili görünmektedir ve bu algısal eğilim Devamlılık Kuralı adını almıştır.

Yakınlık : Birbirine yakın olan nesneler gruplandırılarak algılanırlar. Gözün bütünleştirilebildiği veya ayırt edebildiği aralıklar, gözün biçimlere olan uzaklığına ve

biçimlerin ölçülerine göre de değişkenlik göstermektedir. Bu kural ile birbirini itme çekme ilişkisi içinde, benzerlik açısından etkilemeyen biçimler bir bütün olarak algılanamazlar.

Benzerlik : Birbirine benzer birimler algısal bütünlük kazanırlar ve daha kolay algılanırlar.

Tüm bu kurallar, algılamanın organize olmasında önemli rol oynarlar ve beyin de gelen duyuşal verileri işleyerek karmaşık süreçler sonunda bir algısal ürüne ulaşır.

3.2. Görsel Öğrenme Bakımından İllüstrasyon

İlkokullarda ve özellikle ilk sınıflardaki ders kitaplarında bulunan illüstrasyonlar, çocuğun öğrenmesine ve ruhsal gelişimine çok önemli katkı sağlamaktadırlar. Beklenen faydanın gerçekleşebilmesi için de illüstrasyonların çocuğun seviyesinde olması gerekmektedir.

İllüstrasyonlar; gerek düzenleme biçimleri, gerekse renk ve diğer görsel algılama unsurları ile çocukta motivasyonu sağlayabilecek düzeyde olmalıdır. İllüstrasyonların, İlkokulların özellikle birinci ve ikinci sınıflarında öğrenme hızını artırdığı ifade edilmektedir. Bunun yanısıra sanatsal nitelik bakımından zayıf, çocuğun seviyesinde olmaktan uzak ve monoton bir üslupla yapılan İllüstrasyonların ise çocukta öğrenme hızını düşürdüğü bilinmektedir. Bununla birlikte illüstrasyon yerine fotoğraf kullanımının da hatırlamayı engellediği gerekçesi ile hatalı olduğu ifade edilir. Ders kitaplarında yer alan resimlemelerin pedagojik etkilerinin çok önemli olduğunu, pek çok psikolog ve uzmanın bu konuda araştırma ve deney yaptıklarını belirten Erkmen (1975:7), özellikle birinci ve ikinci sınıf çocuklarının illüstrasyon yerine fotoğraf

gösterildiğinde hatırlama gücünü çektiklerini ifade eder. Çocuklar fotoğrafta gördüklerinden çok daha düşsel bir dünyada yaşamaktadırlar ve fantezilerini geliştiren resimlemelerle karşılaştıkça daha da yaratıcı olmaktadır. İlkokula başlayan çocuklar ders kitaplarında gördükleri çok çeşitli resimlemelerle zamanla bilgi edinmeyi öğrenirler ve bu arada gizli bir sanat anlayışı geliştirirler.

Çocuklara yönelik illüstrasyonlarda resimde geçerli olan tüm kuralların ve çizgi, doku, ışık, yüzey özellikle de renk unsurların kullanılması gerekmektedir. Çocukların karşılaştıkları görsel unsurların kaliteli ve estetik oldukları takdirde algılanmalarının daha da kolaylaşacağı, hatırlanmanın daha iyi olması ve aşama kaydetmesinin de çocuğa mükemmel imajlar göstermekle mümkün olabileceği ifade edilmektedir.

“Franch 1957’de 6-7 yaşlarındaki 142 öğrenciye, 11 yaşındaki 554 öğrenciye aynı şeyi basit ve karmaşık olarak betimleyen 13 çift resim uyguladı. 6-7 yaş grubunun %83’ü, kesiksiz çizgilerden oluşan basit resimleri yeğledi, iki boyutluluğu ve tanıdık nesneleri yeğlediler. Oysa 11 yaş grubunun %85’i daha değişik ve karmaşık resimleri yeğlediler. Franch karmaşık resmi anlamının yaşa bağlı olduğunu gösterdi.” (Tunçkan 1989:13).

Yapılan bu deneyle çocuğun resimlerle ilgili tanımlama hafızasının yaşla beraber geliştiği ve yine yaşa bağlı olarak daha karmaşık illüstrasyonları algılayabilme, anlam çıkartabilme yeteneklerinin de gelişme gösterdiği sonucuna varılabilmektedir. Bu konuda yapılan bir başka araştırma da Nelson ve Kosslyn adlı iki araştırmacının yapmış oldukları deneylerdir. Erkmen (1995: 7), Nelson ve Kosslyn’in 1976’da yaptıkları araştırmada 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin soyut resim ve şekilleri tanıma yeteneklerinin, 1.sınıf (6 yaş) öğrencilerine nazaran daha fazla olduklarını belirtmiştir.

İlkokul çocukları üzerinde, illüstrasyonla öğrenme konusunda pek çok araştırma yapılmıştır. Tüm araştırmaların amacı, daha doğru, daha amaca yönelik resimlemelerin dolayısıyla öğrenmenin sağlanabilmesidir.

“Roth ve Owen, 5 ile 8 yaş arasındaki çocukların kelimeleri resimlerle ilişki kurarak hatırladıklarını, büyük çocukların ise resimlerle, öğrenmek yerine kendi imajlarını kurmayı yeğlediklerini ortaya koydular. Guttman, Levin ve Presley deneylerle yaptıkları araştırmada tamamen resimli kitaplardan öyküler okudular. 6 ve 7 yaşlar arasındaki 1. ve 2. sınıf çocukları resim ve kelime çiftlemelerinde internal imgeler oluşturabildiler. 8 yaşındakiler görsel imgeleme stratejisini metin ezberleme gibi daha zor işlere uygulayabildiler. Fakat 4 ve 5. sınıf çocuklarında görsel elemanların metine olan üstünlüğü azaldı. Peak ve Goldberg, 2. ve 3. sınıf çocuklarına metni yanlış tanımlayan illüstrasyonlar gösterdiler. Çocukların hatırlama kapasiteleri ve algılama oranları düştü. Metni hatırlatma konusundaki tesir, metnin yanlış şekilde tanımlanmasıyla algılamayı da zıt yönde etkilemişti.” (Erkmen 1995:7).

Yapılan bu araştırmaların ortak yönü olarak, 1. ve 2. sınıflarda illüstrasyonla öğrenmenin, öğrenme hızının oldukça artırdığı görülmektedir.

İlköğretim çağı; eğitim aşamalarına temel teşkil eden, çocuğun eğitim olgusu ile çok yönlü olarak kavrandığı ve onun geleceğe yönelik ilgi ve ihtiyaçlarının görsel, algısal ve ruhsal oluşumlarının biçimlendiği bir dönemdir. Çocukların kendine güvenleri ve yetenekleri de yine bu dönemde oluşmaktadır. Bu dönem çocuğun görme, işitme ve dokunma duygularının en aktif olduğu aşama olarak bilinir. Özellikle ilköğretim çağı yaş grubu çocukları, nitelikli örneklerle uyarıldığında kendilerini, duygusal ve çelişkili davranışlarını, düşünsel ve görsel üretimlerini resim, heykel ve şiir gibi anlatım yolları ile anlatabilme duyarlılığına ve yeteneğine sahiptirler. Çocukların karşılaşılabileceği nitelikli örneklerin daha çok okul kitap ve dergilerinde olması okul

kitapları ile daha sık beraber olmaları bakımından gereklidir. Bu kitaplarda yer alan resim, grafik, fotoğraf gibi sunumlar, çocuğun beğeni ve seçme yeteneğini, güzel-çirkin olumlu-olumsuz, sanatsal olan-olmayan karşıtlıkların gösteren görsel ve algısal eğitim ögesi olarak çocuğun bilinçaltına yerleşmesine etki eden önemli öğelerdir. Bu öğelerin sanatsal niteliğinin, çocukların konulara, olaylara yani yaşama ve toplumsal ilişkilere çok yönlü bir bakış açısı ve duyarlılık kazandırması beklenmektedir. İlkokullarda ve özellikle ilk sınıflardaki ders kitaplarında yer alan illüstrasyonların çocuk üzerindeki önemli etkisi bilinmektedir. Illüstrasyonlar çocuğa küçük yaşta bir estetik beğeni kazandırırken, öğrenmesini de illüstrasyonun niteliğine göre hızlandırmakta veya yavaşlatmaktadır. Bu dönemdeki çocukların karşılaştığı resimlemeler, çocukta resim yapma hevesi doğurmalıdır. Bu illüstrasyonlardan çocukta algılama, düş kurma, güzellik duygusu, sosyalleşme, bilgi edinme ve eğlenme yeteneklerini geliştirmesi beklenir. Anaokul ve ilköğretim birinci devresinde kullanılan illüstrasyonların hazırlanışında; renk armoni, leke, kontrast, ritim ve çizgi gibi görsel elamanların da kullanılması gerekmektedir.

“ Figürler gerçeğe yakın olmalı sevimli ve esprili çizilmelidir. Biçimler ve formlar, birbirlerinden kaba konturlarla ayrılmamalıdır. Kısaca illüstrasyonlar kendine özgü bir dille realize edilmelidir. Çocuk için detay önemlidir. Yalnız detayı bütünü bozacak şekilde kulanmamak gerekir.” (İçmeli 1996: 132).

Ülkemizdeki ilköğretim ders kitaplarında yer alan illüstrasyonların genellikle desen hatalarıyla dolu olduğu görülür. Bu kitaplardaki figürlerin sevimsiz ve özgün olmadıkları da izlenmektedir.

IV. BÖLÜM

İLK OKUMA ve YAZMA DÖNEMİ (6-7 Yaş) ÖĞRENCİLERİNİN GELİŞİMİ ve ÖĞRENMEYE ETKİSİ

Temel eğitim çağındaki çocukların, ilk çocukluk çağındaki çocuksu davranışlardan kurtulup yaşına göre oynayacağı oyunlar için gerekli bilgi ve becerileri kazanması, kendine karşı olumlu bir tavır takınması ve günlük yaşayışını düzene koymak ve devam ettirmek için gerekli kavramları geliştirmesi beklenmektedir.

Bir sınıfta bulunan öğrencilerin arasındaki bireysel ayrıntıların genişliği, her öğrencinin gelişimini ayrı ayrı tanımaya zorlamaktadır. Bununla birlikte aynı gelişim devresinde bulunan çocukların çoğunlukla aynı özellikleri gösterdikleri de bilinmektedir. Bu sebeple öğrencilerin gelişim çağlarına göre gösterecekleri gelişim özelliklerinin bilinmesi eğitimde yöntemlerin oluşmasını sağlayacaktır.

4.1. Bedensel Gelişim

Bedensel gelişim, bedenin ağırlıkça artması ve boyca uzamasının yanında bedeni oluşturan tüm alt sistemlerin de büyümesi ve olgunlaşması anlamını taşımaktadır.

Bireyin bedensel gelişimi ile davranışları arasında kuvvetli bağlantılar bulunur. Bedensel gelişimde görülen bozukluklar ve dengesizliklerin bireyin davranışlarını etkisi altına aldığı bilinmektedir.

“ İlkokulun birinci devresinde çocukların büyümesinde gittikçe artan bir yavaşlamanın olmasına karşın 9-10 yaşlarında kız ve erkek çocukların vücut kimyası farklılaşmakta, kızlarda ilkokulun son yıllarında ani bir boy artışı yanında ikincil seks özelliklerinin belirmeye başladığı görülmektedir. Erkek çocukların doğuştan itibaren çok az da olsa kızlardan biraz daha irice olan beden yapıları ilkokul yılları boyunca gittikçe hızını kaybeden bir büyüme içinde yaşadıkları kızlarınkinden daha ufak bir görünüm içine girmektedir.”
(Kılıççı 1992: 53)

İlkokul çağı öğrencilerinin büyüme hızında ve ağırlıkça büyümelerinde çok fazla bir artış gözlenmez. Ancak ilkokulun son yıllarına doğru, kızların erkeklerden daha önce erinliğe girmesi ile belirgin bir büyüme görülür.

İlkokul çağı öğrencilerinin el ve parmak kemiklerinin ince işler yapabilecek hassasiyete tam olarak ulaşamadığı, bu nedenle birinci sınıf öğrencilerinin küçük el işlerini, incelik isteyen çalışmaları yapmada zorlandıkları bilinmektedir.

Çocukların bedensel gelişmelerinde bireysel farklılıklar görülebilir. Soya çekim ve çevresel faktörler bireysel farklılıkların temelini oluşturmaktadırlar. İlkokul çağında ve erinlik dönemine doğru kızların erkeklerden daha hızlı geliştikleri görülür. Boyca büyümede hem kızlar, hem de erkekler arasında büyük bireysel ayrılıklar bulunmaktadır.

Çocukların boy, kilo, iskelet yapısı gibi bedensel gelişimleri ile birlikte göz, kulak gibi bedenin dış dünya ile ilişki kurmasına yarayan organların gelişimi de izlenmelidir. Bedensel gelişimdeki bireysel farklılıklar gibi; göz, kulak gibi organların hassasiyeti kuvveti de bireyden bireye farklılık gösterebilmektedir. Ayrıca bu tür bozukluklar, çocuğun başarısızlığına olduğu kadar, onun uyumsuz ve sinirli bir kişilik geliştirmesinde de etkilidir.

Öğrenmenin üst seviyede olabilmesi için bedensel bozuklukların giderilmesi gerekmektedir.

4.2. Duygusal Gelişim

Birey içerden ve dışarıdan gelen etkilere tepki verir. Bu tepkiler kişinin daha çok iç yaşamı ile ilgilidir. Bunlar duygu ve coşku terimleri ile ifade edilir. Duygusal yaşam da kişinin toplumsal ve kişilik gelişimi ile öğrenme davranışlarını da etkilemektedir.

Genel olarak hoşlanma ve acı duyma sözcükleri ile anlatılan duygu kişinin güdüleri ya da temel gereksinimleri ile ilgilidir. Bunların doyurulması, kişide hoşlanma; doyurulmaması da acı duygusu uyandırmaktadır. Duygunun türleri, şiddet bakımından her kişide ayrılıklar gösterir. İlkokul çağına doğru, çocuğun öfke, kıskançlık, nefret ve düşmanlık duygularında oldukça azalma görülür. İyi eğitilen çocuklarda bu azalma daha da fazladır. Ancak ilkokula gelen çocukların ilk çocukluk çağının saldırganlık duygularından kurtulamadıkları, bunların büyük bir kısmını okula getirdikleri görülmektedir.

İlkokul çağındaki çocuk, okul öncesi çağına oranla daha bağımsız olma eğilimindedir. Bu eğilimi engellendiğinde, çocuğun öfkelendiği, sinirlendiği görülür. Başarısızlığından dolayı yerilmesi uzun süreli öğütlerle karşı karşıya kalması çocuğun öfkelenmesine neden olabilmektedir.

Çocuk duygusal gelişiminin köklerini, aile içinde oluşturduğu etkileşim ile alır. Çocuğun aile içindeki yaşantısı hem okuldaki, hem de ileri yaşlardaki duygusal

gelişiminin temelini oluşturur. Bununla birlikte çocuğun duygusal gelişiminde okulda edinilen yaşantıların, aile yaşantıları kadar önemli olduğu bilinmektedir.

Okul yaşantısıyla çocuk; ailesinin üzerindeki baskısından kurtulup, kendisini daha bağımsız görmektedir. Bununla birlikte ana ve babanın yerini okulda öğretmen almıştır. Çocuk bir başka büyüğün etkisi altına girmiştir.

“ Duygusal gelişim yönünden öğretmenin yapabileceği en önemli yardım onların her fırsatta duygularını dile getirmelerine olanak hazırlama olmalıdır. Her türlü olumlu ve olumsuz duygular sınıfta konuşulmalı böylece çocuğun olumlu duygularını başkalarıyla paylaşarak mutlu olmasına, olumsuz duygularını konuşarak arınım sağlanmasına çalışmalıdır.” (Kılıççı 1992: 65)

Çocuğun okulda gösterdiği başarıya duygularının etkisi olduğu gibi, başarısının da duygularına etkisi olmaktadır. Başarılı olma duygusunun çocuğun iyi duygularını ve kendisine güvenmesinin kaynağı, başarısızlık duygusunun ise öfkenin ve kendine güvensizliğin kaynağı olduğu bilinmektedir.

4.3. Zihinsel Gelişim

Bireyin zihinsel gelişimi doğuştan getirdiği zihin gücünün ve çevresel faktörlerin birleşimi ile oluşmaktadır. Çocuklarda kavramsal zekanın gelişmeye başlamasının ancak iki yaşından sonra görüldüğü ifade edilmektedir. Kavramsal zekanın dört basamağa ayrıldığı ifade edilmektedir. 2-4 yaş arası ilkel kavramların kazanılması, 4-7 yaş arası sezgisel düşünme, 7-11 yaş arası somut düşünme ve 11 ve yukarısı soyut düşünme basamağıdır.

Somit düşünme döneminde bulunan ilkökul çocukları gördükleri nesneler ve durumlar hakkında usamlama yapabilmektedirler. Bu nedenle ilkökul öğrencilerinin ve

özellikle 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin eğitiminde görerek, dokunarak öğretime önem verilmelidir. Ayrıca temel eğitim çağındaki çocuklar nesnelerin yüksekliği, ağırlığı, sayıları ve renk farklılıkları gibi kavramları algılayabilmektedirler. Bu yaşlardaki çocukların ancak görebildikleri nesnelerle ve olaylarla ilgili kavramları geliştirmekte zorlandıkları ifade edilmektedir.

7-11 yaş arasında çocuğun kavram geliştirmede hız kazandığı görülür. Bu yaşlardaki çocuğun ilkökul öncesinde geliştirdiği kavramlardaki bulanıklık, açıklık kazanmaya başlar. Bireysel farklılıklar zihinsel gelişmede de görülür. Özellikle kavram geliştirmede büyük bireysel farklılıklar bulunmaktadır. Kimi öğrencilerin ilkökulda soyut kavramlar geliştirirken, bazı ortaokul öğrencilerinin soyut kavramlara geçemedikleri ifade edilmektedir. İlkokul çocuklarında sayı kavramı da ancak varlıklara bağlanarak kavranabilmektedir. Bu yaştaki çocuklar için iki sandalye, dört kalem, beş elma gibi somut nesnelere bağlı sayılar anlam taşımaktadır.

“ Çocuk sınaıa yanııma yoluyla, belli bir konuyla ilgili sorunu çözerken veya merakını giderirken adeta elinden ve gözünden sağladığı yaşantılarla yeni somut ilişkiler öğrenebilecektir. Soyut düşünmeye geçtiğinde eğer belli bir konu üzerinde yeterince somut bilgisi varsa o konu ile ilgili yeni soyut ilişkiler türetmesi kolaylaşmakta ve zihinsel bir aktivite içerisinde sınaıa yanılmayı düşünce yoluyla kendi kafasındaki kavramlarla yapabilir bir düzeye gelmiş bulunmaktadır. “ (Kılıççı 1992: 58)

Bu yaştaki çocuklar arasında da üstün zekalılık ve geri zekalılık durumlarına rastlanabilir. Her iki durumda da gerekli özel eğitimin verilmesi ile bu tür özel durumda olan çocuklar için daha faydalı bir öğretim gerçekleşecektir.

4.4. Sosyal Gelişim

Bireyin toplumsal gelişimi ömür boyu sürse de, ilk yaşlarının toplumsallaşmada büyük önemi olduğu bilinmektedir. Temel eğitim çağında okul, çocuk için genişlemiş bir çevredir ve bu geniş çevrenin çocuğun sosyalleşmesindeki etkisi de büyük olmaktadır. Çocuğun bu devrede benlik kavramını da geliştirdiği ifade edilir. Bu devrede çocuk kendi cinsleri arasında kurdukları kümeler içinde yer alır ve kümeye uyma çocuğun kişilik gelişiminde önemli bir etmen olarak görülür. Çocuğun akran kümelerine girmesi, sosyal gelişimi için büyük önem taşımaktadır. Çocuk bu arkadaş kümeleri içinde kurduğu ilişkilerle toplumsallaşmakta, yarışmayı, işbirliği kurmayı, sorumluluk yüklenmeyi öğrenmektedir.

“ Çocukların oyun sırasında farklı rolleri taklit etmeleri, davranış hazinelerini geliştirmekte, bir çok rol normlarını tanımalarına olanak sağlamaktadır. Onların oyun sırasında değişik konumlarda olmaları kendilerini başkasının yerine koymayı öğrenmesine neden olmaktadır. “ (Özdoğan 1997: 117)

Bireysel farklılıklar çocukların sosyal gelişimlerinde de görülmektedir. Çocuklar küme içinde izlenilerek küme içindeki rolleri tespit edilebilir. Kümeden dışlanmış, yalnız çocukların diğerlerine oranla daha başarısız olduğu ifade edilmektedir.

V. BÖLÜM

İLKOKUMA-YAZMA EĞİTİMİNİN PSİKOLOJİK TEMELLERİ

Herhangi bir dersin veya konunun öğretiminde süreci ile ilgili genel ilkeler uygulamaktadır. Bu genel ilkelerin yanında dersin kendine özgü bir takım ilkeleri de bulunmaktadır. Bu ilkeler, farklılıklar çalışmanın okuma ve yazma eğitimi ile sınırlı olması sebebi ile sadece okuma eğitimi ve yazma eğitimindeki psikolojik temeller üzerinde durulacaktır.

5.1. Okuma Eğitiminin Psikolojik Temelleri

Okuma; yazılı işaretlerden anlam çıkarma olarak tanımlanmaktadır. Okumanın seslendirmeden ayrılması, okuma eyleminde anlamın varolması demektir. Çocuklarda okuma ile algılama yeteneği arasında büyük ilişki görülmektedir. Çocuğun, sayfa üzerinde bir bakışta ne kadar çok fazla alanı görebilmesi ve bundan bir anlam çıkarabilmesinin, çocuğun konuyu o kadar doğru ve düzgün okuduğu anlamına geldiği ifade edilir.

Zeka düzeyi de okuma-yazma öğretiminde önemli bir etken olarak ifade edilir. Çocuğun okuma-yazmayı öğrenebilmesi için 6,5 zeka yaşına ulaşması gerektiği belirtilmektedir. Bu da normal bir çocuk için 6,5 takvim yaşı demektir.

Bireysel farklılıklar da okuma-yazma eğitiminde belirleyicidir. Üstün zekalı olanlarla göz, kulak, coşku ve toplumsal bakımlardan gelişmiş olan çocukların, kısa zamanda okuma ve yazmayı öğrenmelerine karşın, böyle olmayan çocukların öğrenmeleri gecikmektedir.

Okumayı etkileyen faktörler arasında yazının yazılış biçimi ile yazının yazıldığı kağıt ve harflerin büyüklüğünün etkili olduğunu belirten Binbaşıoğlu (1991:165) konunun; çocuğun ilgisini çekecek nitelikte olması gerektiğini, kağıt renginin mat olmasının daha iyi olacağını ve çocuğun küçük olduğu oranda harflerin büyük olmasının faydalı olacağını ifade etmektedir.

5.2. Yazma Eğitiminin Psikolojik Temelleri

Yazı dersinin amacı öğrenciye el hareketlerini denetimli bir biçimde kullanarak, onu yazılı anlaşmalar için gerekli olan simgeleri bilinçsizce yapabilir hale getirmektir.

Yazı yazmak özellikle göz, parmak ve bileklerin işbirliğine bağlı karmaşık bir iştir. Bu organlar yeter derecede olgunlaşmadan ve aralarında koordinasyon sağlanmadan yazı yazılamayacağı bilinir.

Binbaşıoğlu (1991:170) harflerin yazılış biçimlerini ve iyi yazılmış yazıları dersliğin duvarlarına asmanın ve çocuğun her yazı yazışta, yazısını bunlarla karşılaştırmasına olanak sağlamanın yararı olacağını belirtmektedir.

İyi yazı yazmada algılama, bellek, istek, dikkat ve coşku gibi psikolojik veri ve özelliklerin etkisinin de olduğu dikkat çekicidir. Yazma eğitiminde bakarak yazma metodunun dikte yöntemine göre daha yararlı olduğu da belirtilmektedir.

“Alman eğitimcisi Meumann (1862-1915)’da çocuğun yazımını öğreneceği sözcüğün anlamını bilmesi gerektiğini söylemiştir. O, üç ögeye sözcüğün söyleniş ve, yazılışı ile ilgili hareketleri ve yinelemeyi de ekliyor.” (Binbaşıoğlu 1991:167).

Yalnızca işitmeye ya da yalnızca görmeye dayanan bir öğretim yazımında yanılığlara yol açabilmektedir.

VI. BÖLÜM

İLKOKUMA-YAZMA EĞİTİMİ AMAÇLI MODEL İLLÜSTRASYON ÇALIŞMALARI

İlk okuma ve yazma eğitimine yönelik illüstrasyon çalışmalarında öğrenilecek harfler, ilgili objelerin illüstrasyonu ile birlikte gösterilecektir. Bu şekildeki bir düzenlemeyle harf kavramının çocukta somut düzeyde algılanması ve öğrenilmesi düşünülmektedir.

6.1. İllüstrasyonların Değerlendirilmesi

Çocukların ilk okuma ve yazma eğitimlerinde harflerin öğrenilirliğini ve akılda kalıcılığını arttırmak amacıyla harfin, ilgili objenin illüstrasyonu ile birlikte sunulması planlanmıştır.

Çalışmanın, henüz somut işlem basamağında olan 6-7 yaş grubu çocuklara yönelik olması sebebi ile, somut objeler gerçekçi bir yaklaşımla resimlenmiştir. Bu yaklaşıma alt yapı hazırlayan bazı araştırmalara “Görsel Öğrenme Bakımından İllüstrasyon” başlığı altında değinilmiştir. Ayrıca Erkmen (1995:7), Nelson ve Kosslyn adlı araştırmacıların 1976 yılında yaptıkları araştırmada 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin soyut şekil ve resimleri tanıma yeteneklerinin, 1. sınıf (6-7 yaş) öğrencilerine nazaran daha fazla olduğunu belirterek 6-7 yaş grubu çocukların somut resimlemeleri algılama ve tanımlarının daha kolay olacağını ifade etmektedir.

İllüstrasyonların kolay ve çabuk algılanabilmesi için öncelikle form algısının oluşturulması gerekmektedir. Uzayda alt-üst, dik-eğik gibi kavramların anlam taşıması sebebi ile form algısının çevrenin koşullarına bağlı olduğu bilinmektedir.

Bu nedenle form algısı yaşadığımız doğal ve sosyal çevreyle varolmaktadır. Görünen objenin strüktürü, yönelişi, eksenleri, sistemleşmesi hep yere, doğal ortama göre değerlendirilip algılanmaktadır. Bu nedenle resimlenen objeler bir resim üzerinde gösterilmeye çalışılmıştır.

Zemin algısı yaratmak için bazı illüstrasyonlarda gölgelendirmeden faydalanılmış bazılarında ise doğal ortama uygun bir zemin yaratılmaya çalışılmıştır.

Bununla beraber dokuların psikolojik etkileri de incelenmiştir. Dokuların her zaman heyecan verici ve uyarıcı olduğu bilgisiyle, objelerin kendi doğalarına uygun dokular kullanılmaya çalışılmıştır. Ayrıca dokuların renk ve parlaklık durumunun da yukarıda belirtilen heyecan verici ve uyarıcı etkiyi kuvvetlendirdiği de bilinmektedir.

Çocuğu görsel olarak uyaran bir başka uyarıcı da renktir. Her form, her biçim kendi özüne, işlevine uygun renklerle kullanıldığında anlamsal olarak daha uyumlu olacağından, illüstrasyonlarda biçimlerin özüne uygun renkler kullanılmıştır. Günümüzde çocuklara yönelik pek çok kitapta objenin doğal yapısı ile alakalı olmayan renklerin kullanıldığı gözlenmektedir. Bu tür ilgi çekme amaçlı farklı renk kullanımının henüz doğal çevresi hakkında çok fazla bilgiye sahip olmadığını bildiğimiz 6-7 yaş grubu çocuğuna gösterilmesinin çocukta yanlış bilgilenmeye sahip olacağı düşünülmüş ve objelerin gerçek renkleri kullanılmaya çalışılmıştır.

İllüstrasyon ve tipografik unsurların birlikte yer aldığı sayfa düzeninde, sayfanın üst ortasında öğretilecek olan harf çocuğun uzaktan da algılayabileceği kadar büyük punto ile ve kırmızı renkte, büyük dik temel harfle yazılmıştır. Harfin altında ise söz konusu harfle başlayan bir obje illüstrasyonu yer almaktadır. İllüstrasyonların uygulanmasında, söz konusu yaştaki çocuğun tanıyabileceği objelerin seçimine dikkat edilmiştir.

İllüstrasyonların hemen altında, yine baş harf kırmızı diğerleri mavi olarak objenin ismi yer almaktadır. Buradaki amaç; harfin kendisini görüp tanıyan çocuğun objenin illüstrasyonu ile harf arasında da bir bağ kurup, harfi aynı zamanda kelime içinde görmesini sağlamaktır.

Düzenlemenin en altına alfabe mavi renklerle yazılmış, sadece söz konusu harf, yine kırmızı ile yazılarak alfabe içindeki yeri belirtilmek istenmiştir.

6.2. Harflere Yönelik Objelerin Seçimi

İllüstrasyonlar tasarlanırken genel olarak 6-7 yaş grubundaki çocukların doğal çevreden, kitaplardan ve günlük kullanım eşyalarından tanıdığı objelerden ve canlılardan faydalanılmıştır. Ayrıca objeler seçilirken ait olduğu türün ya da sınıfın genel adıyla anılmayacak varlıkların seçimine dikkat edilmiştir.

Objelerinde, dinozor gibi günümüzde yaşamayan ancak, hemen her çocuğun gerek televizyonda, gerekse dergi, kitap gibi yayın organlarında her gün rastlayabileceği hayvanlara da yer verilmiştir.

SONUÇ

Çocuktaki görsel yetenek, dünya ve sosyal yaşam hakkında bilgi edinmenin bir yolu olmakla birlikte, öğrenmenin de temelini oluşturmaktadır. Araştırmada söz konusu edilen hedef kitle, ilköğretim okullarının 1. Kademe, 1. sınıf öğrencileri (6-7 yaş) olarak belirlenmiştir. Bu yaş grubundaki çocukların henüz somut işlem basamağında olmalarından dolayı, özellikle soyut kavramları genellemede, gruplamada ve tanımda hataya düştükleri bilinmektedir. Çocuğun ilk okuma ve yazma eğitiminde harflerin ve bununla birlikte kelimelerin akılda kalıcılığı ile öğrenilirliğinin, görsel algılarının uyarılması ile hız kazanacağı, bundan dolayı öğrenilecek harf ve kelimenin ilgili objenin illüstrasyonu ile birlikte gösterilmesiyle çocuğun zihnindeki soyut kavramın somut bir düzeye çekileceği düşünülmektedir.

İlkokullarda ve özellikle ilk sınıflardaki ders kitaplarında bulunan illüstrasyonlar, çocuğun öğrenmesine ve ruhsal gelişimine önemli katkı sağlamaktadır. Beklenen faydanın gerçekleşebilmesi için de illüstrasyonların çocuğun algılayabilme, kavrayabilme seviyesinde olması gerekmektedir.

Yapılan deneylerde çocuğun resimlerle ilgili tanımlama hafızasının yaşla beraber geliştiği ve yine yaşla bağlı olarak daha karmaşık illüstrasyonları algılayabilme, anlam çıkartabilme yeteneklerinin de gelişme gösterdiği sonucuna varılabilmektedir. Bu konuda yapılan bir başka araştırma da Nelson ve Kosslyn adlı iki araştırmacının yapmış oldukları deneylerdir. Erkmen (1995 : 7), Nelson ve Kosslyn'in 1976 yılında yaptıkları araştırmada 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin soyut resim ve şekilleri tanıma yeteneklerinin 1. sınıf öğrencilerine göre daha fazla olduklarını belirtmiştir. Bu veriler ışığında, çalışmadaki illüstrasyonlar henüz somut işlem basamağında olan 6-7 yaş grubu çocuklarına yönelik olması sebebi ile gerçekçi bir yaklaşımla resimlenmiştir. Çocukta öğrenmenin temelini teşkil eden görsel algılamının oluşabilmesi için, en güvenilir yöntemin çocuğu nesnenin kendisi ile doğrudan doğruya karşılaştırmak olduğunu

belirten Binbaşıoğlu (1976:147), bunun mümkün olmadığı durumlarda ise sırası ile modeline ve resmine başvurulabileceğini belirtmektedir. Resimlerin ise ne kadar gerçeğe yakın olursa o kadar faydalı olacağını ve bütün bunların somut öğretim olduğunu ifade etmektedir.

Görsel algılamanın ve dolayısıyla görsel öğrenmenin oluşabilmesi için bir başka faktörde, uyarıcının dikkate yönelik özellikleridir. Bunlar; uyarıcının şiddeti ve büyüklüğü, değişkenliği, uyarıcı hareketinin tekrarı, uyarıcıdaki zıtlıklar, uyarıcıya duyulan ilgi ve güdülenmedir. Sanatçı hedef kitlenin özelliğine göre dikkat yoğunlaşmasını içeren bazı temel faktörleri eserinde kullanarak algılamanın daha amaca yönelik olmasını denetleyebilmektedir.

İllüstrasyonların çocuklar tarafından algılanmasının kolay ve çabuk hale getirilmesi için özellikle form algısının oluşturulması gerekmektedir. Uzayda alt-üst, dik-eğik gibi kavramların anlam taşımaması sebebi ile form algısının çevrenin koşullarına bağlı olduğu bilinmektedir. Bundan dolayı illüstrasyonların bir zemine, mekana bağlı olduğu izlenimi verilmelidir.

Bununla beraber dokuların insan üzerindeki psikolojik etkileri de incelenmiş, heyecan verici ve uyarıcı olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca dokuların renk ve parlaklık durumunun da yukarıda belirtilen heyecan verici ve uyarıcı etkiyi kuvvetlendirdiği de ifade edilmektedir.

İllüstrasyonların niteliği kadar, illüstratif ve tipografik unsurların sayfa üzerindeki düzeni de çok önemlidir. Sayfa kenarıyla ve yazı alanıyla illüstrasyon arasında kalan boşlukların, her sayfada aynı standartlarda ya da belirli bir tasarım kriteri gözetilerek belirlenmesinin bütünlük sağlamada önemli bir etken olduğu da bilinmektedir.

Çalışmada elde edilen bilgiler sonucunda yaşa uygun illüstrasyonlar çocuğa küçük yaşta bir estetik beğeni kazandırırken, özellikle 1.sınıflarda öğrenme hızını oldukça arttırdığı da görülmektedir.

KAYNAKÇA

ANDRESEN, U. ve POPP M.

1984 *ABC and Alles auf der Welt*
Ravensburg : Otto Maier Verlag.

ASLIER, Mustafa.

1983 *Grafik Sanatlar Tarihi ve Yorumlar*
İstanbul: Marmara Üniversitesi G.S.F. Grafik Sanatları Bölümü
Yayınları.

ATALAYER, Faruk.

1994 *Temel Sanat Öğeleri*
Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 769.

ATALAYER, Faruk.

1994 *Görsel Sanatlarda Estetik İletişim*
Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 768.

BARKAN, Murat

1988 *Eğitim Amaçlı İletişim ve Videonun İşlevleri*
(Yayınlanmış Doktora Tezi) Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayınları.

BAŞARAN, İ. Ethem

1974 *Eğitim Psikolojisi*
Ankara: Yargıcıoğlu Matbaası.

BAŞARAN, Fatma

1974 *Psiko-Sosyal Gelişim*

Ankara: Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yayınları.

BECER, Emre

1997 *İletişim ve Grafik Tasarım*

Ankara: Dost Yayınları

BEKTAŞ, Dilek

1992 *Çağdaş Grafik Tasarımının Gelişimi*

İstanbul: Y.K.Y.

BERGER, John

1986 *Görme Biçimleri*

İstanbul: Metis Yayınları.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit

1975 *Gelişim Psikolojisi*

Ankara : Binbaşioğlu Yayınevi

~~BİNBAŞIOĞLU, Cavit~~

1991 *Öğrenme Psikolojisi*

Ankara : Binbaşioğlu Yayınevi

BRIEM, G.,S.

1976 *Sixty Alphabets*

Thames and Hudson.

CANKO, Akın

1992 *Türkiye’de İllüstrasyonun Durumu ve Eğitimdeki yeri*

Ankara : Bilkent Üniv. G.S.Tasarım ve Mimarlık Fak. Grafik
lümü Yayınları.

CANTÜRK, Fikri

1992 *Plastik Sanatlarda Temel Sorunlar*

Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınları.

DOKUZOĞLU, A. Gülay

1982 *Öğreniyorum Ne, Neden, Nasıl?*

Ankara: Atlas Yayınları.

ERKMEN, Nazan

1996 “Çocuk Kitabı Resimleri”

Art. Deco, Nisan 37:180.

ERKMEN, Nazan

1996 “Bir Ders Kitabını Mükemmel Yapan Nitelikler”

H.ÇOŞKUN, İ. KAYA ve J. KUGLIN (Ed.)

Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Ankara

Bizim Büro Basımevi 37-47

ERNST, H. ve H. GORDON

1975 *Teories of Learning*

New Jersey: Prentice Hall. Inc.

GENÇ, Adem

1990 *Görsel Algılama : Sanatta Yaratıcı Süreç*
İzmir : Sergi Yayınları.

GOMBRICH, E. H.,

1992 *Sanat ve Yanılsama* (Çev. Ahmet Cemal)
İstanbul : Evrim Matbaacılık.

GÜNCE, Gülseren

1973 *Çocukta Zihin Gelişimi: Piaget Kuramına Toplu Bakış*
Ankara : Baylan Matbaası.

HACIKADİROĞLU, Vehbi

1984 *Algılama, Duyuma ve Bilme*
İstanbul: Kent Basımevi.

İÇMELİ, Mürşide

1996 “Türkiye’de İlköğretim Kitaplarında Fiziksel Yapı, Tasarım ve İl-
ve İllüstrasyon Sorunları” H. ÇOŞKUN, İ. KAYA ve J. KUGLIN
(Ed.) *Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları*, Ankara,
Bizim Büro Basımevi, 130-134.

İNAN, M. Rauf

1949 *Çocuğa Göre Okuma Yazmaya Başlama Temrinleri*, İstanbul:
İnkılap Kitabevi.

İNCEOĞLU, Necati

1995 *Eskizler*

İstanbul, Helikon Yayınları.

JERSFIELD, Arthur Thomas

1971 *Çocuk Psikolojisi* (Çev.Doç.Dr. Gülseren Günce),

Ankara: Sevinç Matbaası.

KAPFERER, J. Noel

1991 *Çocuk ve Reklam / Baştan Çıkarmanın Yolları*

(Çev. Şermin Önder), İstanbul: Alfa Yayınları.

KANDINSKY, VASILY

1993 *Sanatta Zihinsellik Üstüne*

(Çev. Tefik TURAN), İstanbul : Yapı Kredi Yayınları.

KILIÇ, Levend.

1994 *Görüntü Estetiği*

İstanbul, Y.K.Y.

KILIÇÇI, Yadigar

1992 *Okulda Ruh Sağlığı*

Ankara: Anı Yayıncılık

MADEN, Sait

1985 "Türk Grafik Sanatı Tarihi"

Grafik Sanatı, Ocak 1, 58-59.

MC., WHIRER, J. Jeffries

1984 *Çocukla İletişim: Öğretme, Destekleme ve Çocuk Yetiştirme Sanatı*, Ankara: Nüve Matbaası.

MUNN, Norman

1954 *İnsan İntibakının Esasları I.*
(Çev. Nahit Femdar), İstanbul: 1954 Maarif Basımevi.

ÖNCÜL, Nilüfer

1971 *İllüstrasyon Yöntemleri ve Çocuk Kitaplarında Bilimsel Çözümler*
(Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi
Grafik Bölümü.

ÖZDOĞAN, Berka

1977 *Çocuk ve Oyun*
Ankara: Anı Yayıncılık

PARS, V. B. ve C. B., PARS.

1954 *Okuma Psikolojisi ve Okuma Öğretimi*
İstanbul: Maarif Basımevi.

RETTICH M. ve RETTICH

1980 *Zehn finger hab ich*
Otto Maier Verlag Ravensburg.

SAMURÇAY, N.

1975 *Okul Öncesi Çocuklarda Grafik Faaliyetin Gelişimi*
Ankara: A.Ü.D.T.C.F. Yayınları

TURANİ, Adnan

1993 *Sanat Terimleri Sözlüğü*
İstanbul: Remzi Kitabevi

TUNÇKAN, Ergün

1989 *Grafik İletişimde Sosyoekonomik Değişkenlerle Güdü Kaynak-
ları Arasındaki İlişki*
Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınları.

ÜLGEN, Gülten

1988 *Eğitim Psikolojisinde, Kavram Geliştirme, Uygulama ve Kuram-
ramlar*, Ankara.

YALÇIN, Osman

1973 *Çocuk Resminin Dili, İlkokulda Resim Dersinin Eğitim ve Öğreti-
mi*, İstanbul: Ozan Yayınevi.

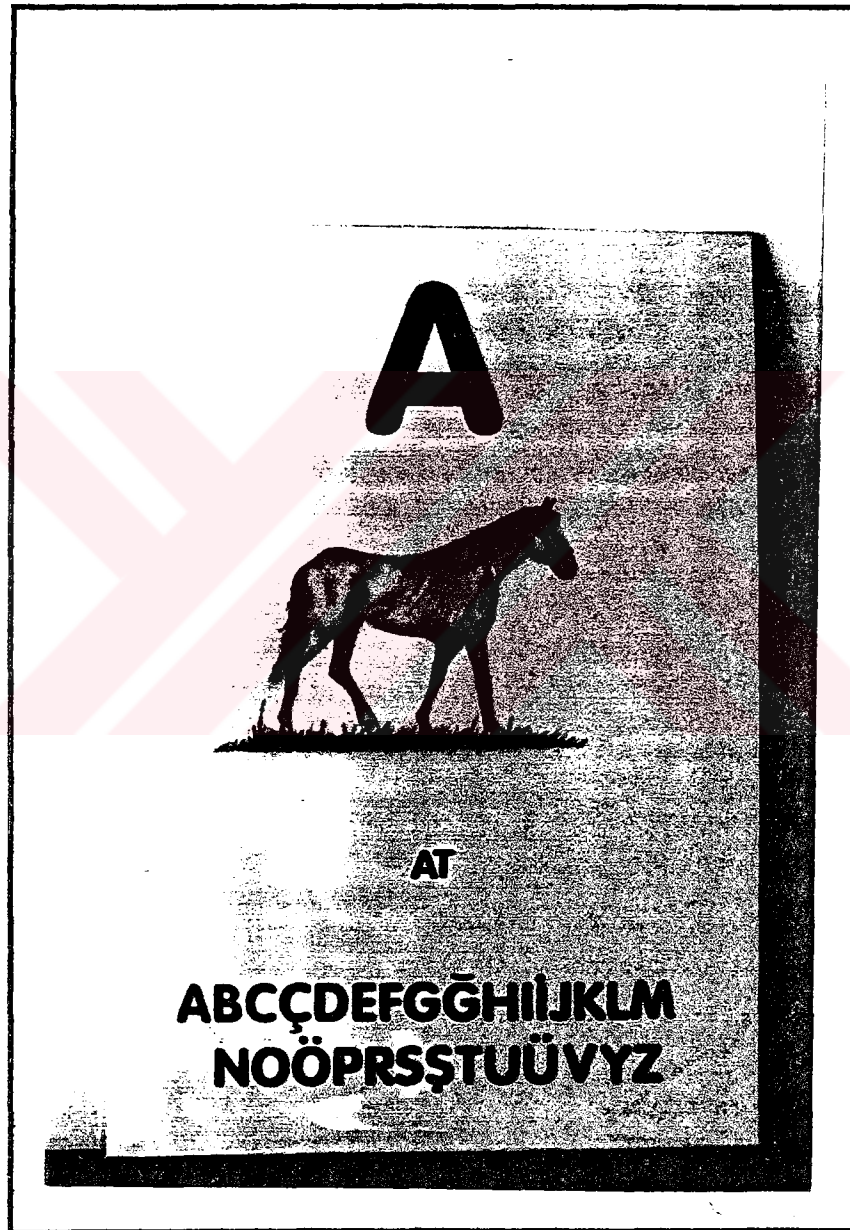
YAVUZER, Haluk

1984 *Çocuk Psikolojisi*
İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

YAVUZER, Haluk

1993 *Resimleriyle Çocuk*
İstanbul: Remzi Kitabevi.

EKLER**Harf Kavramına Yönelik İllüstrasyon Çalışmaları**

B

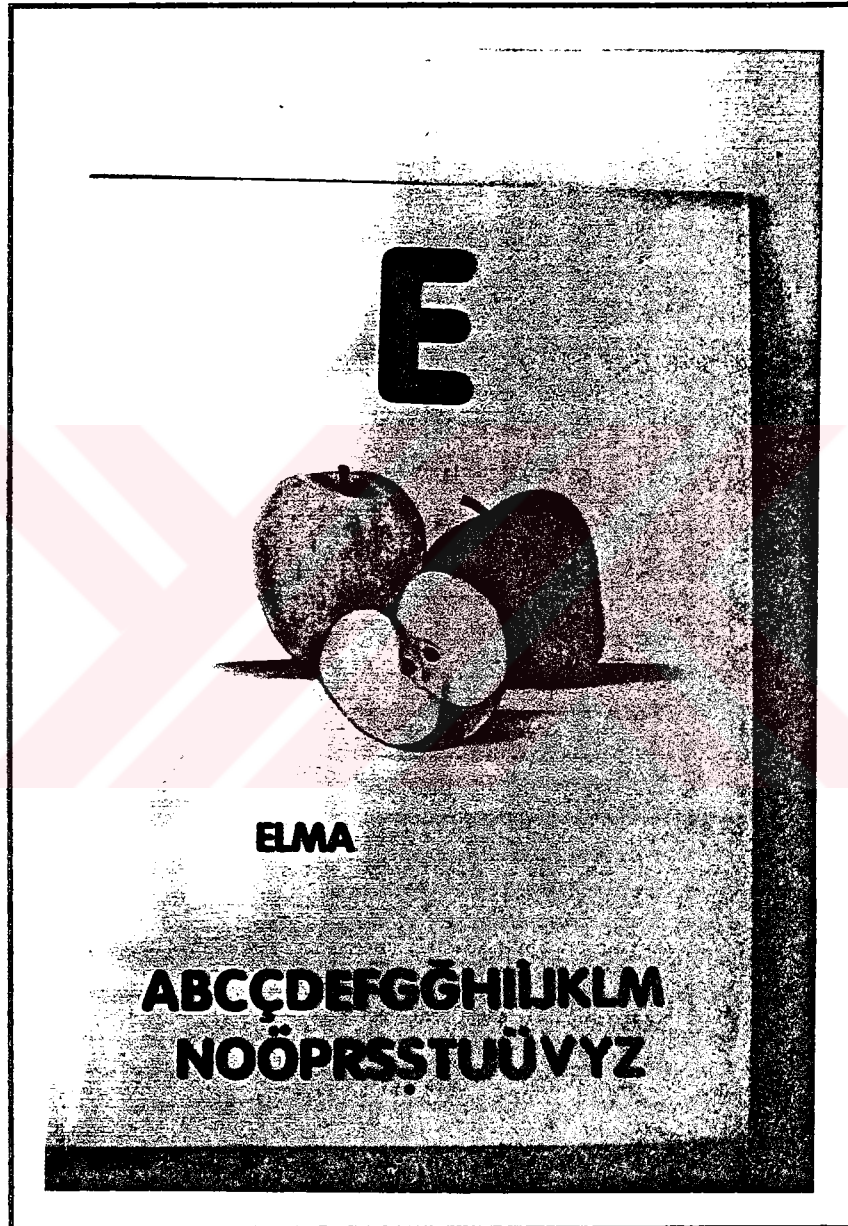
BALIK

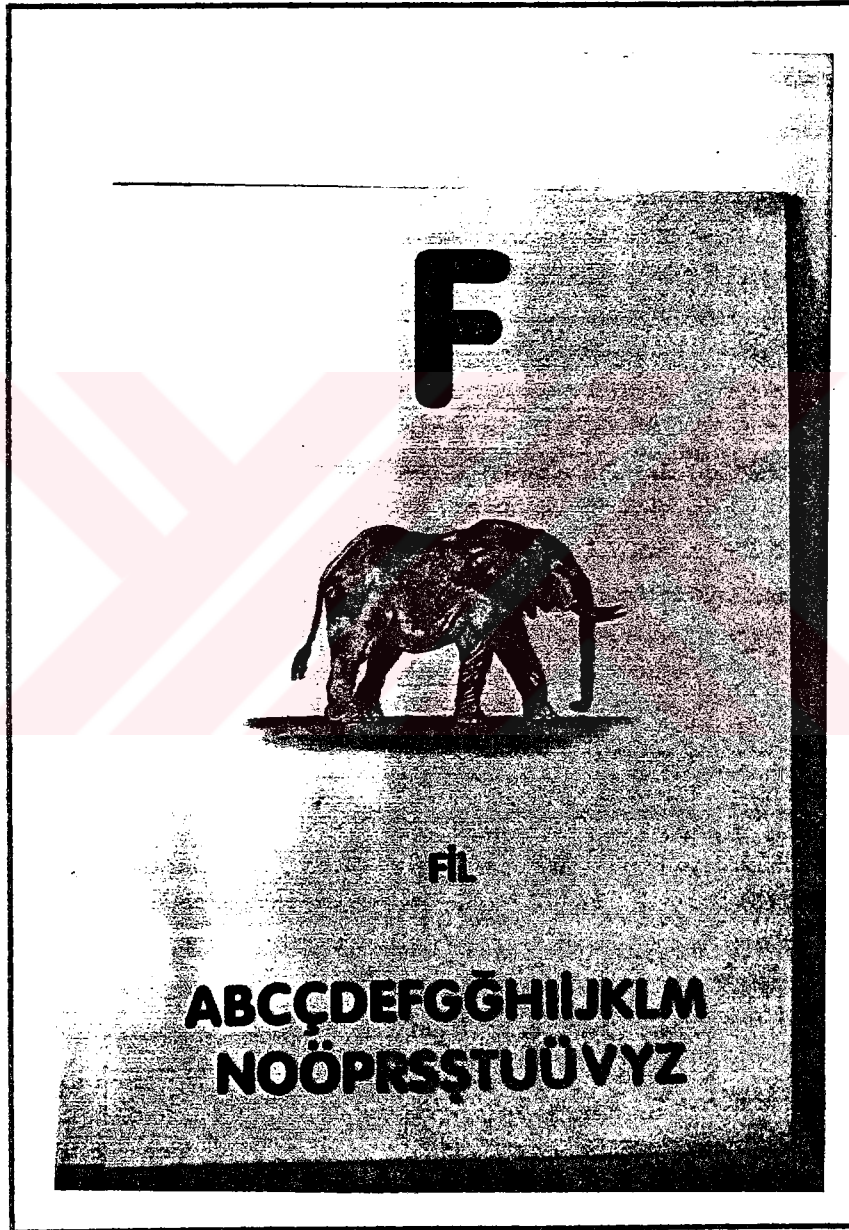
ABCÇDEFGĞHIİJKLM
NOÖPRSŞTUÜVYZ

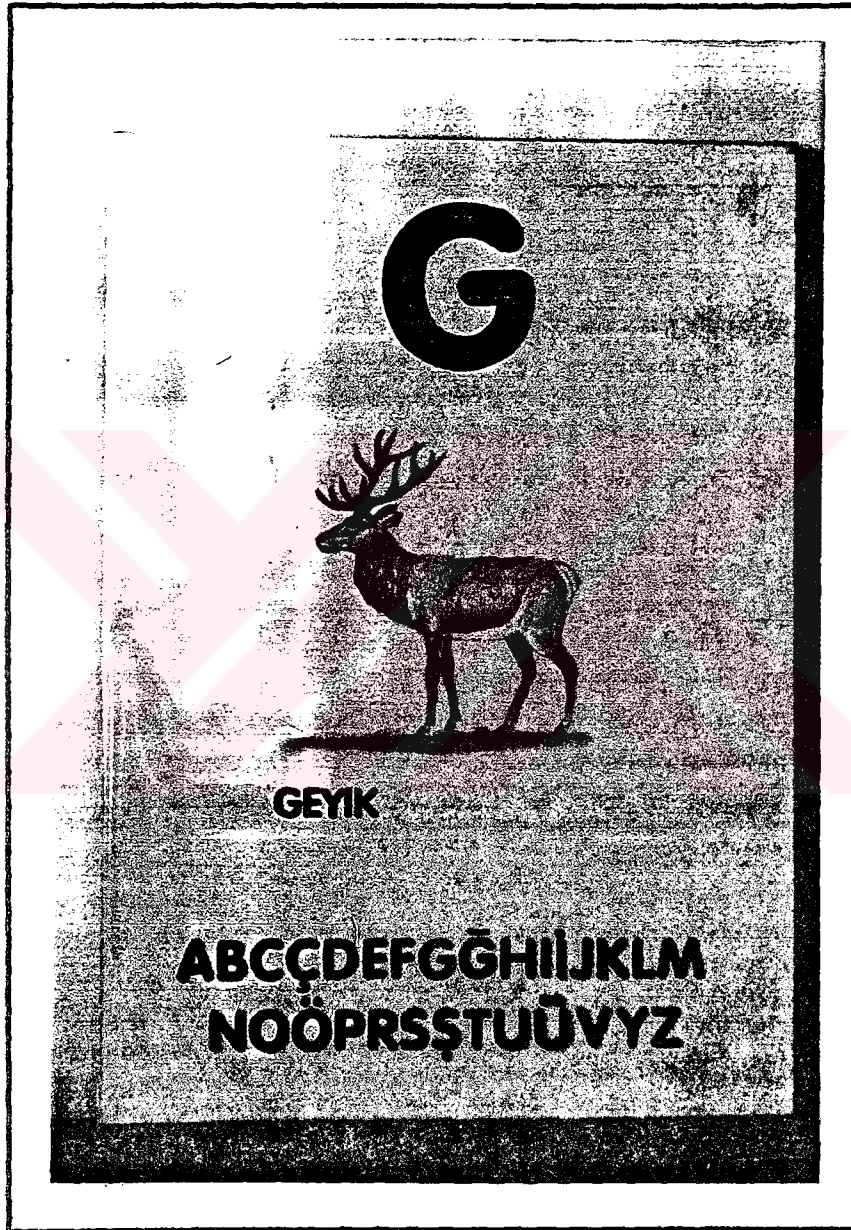

H

HOROZ

ABCÇDEFGĞHIİJKLM
NOÖPRSŞTUÜVYZ

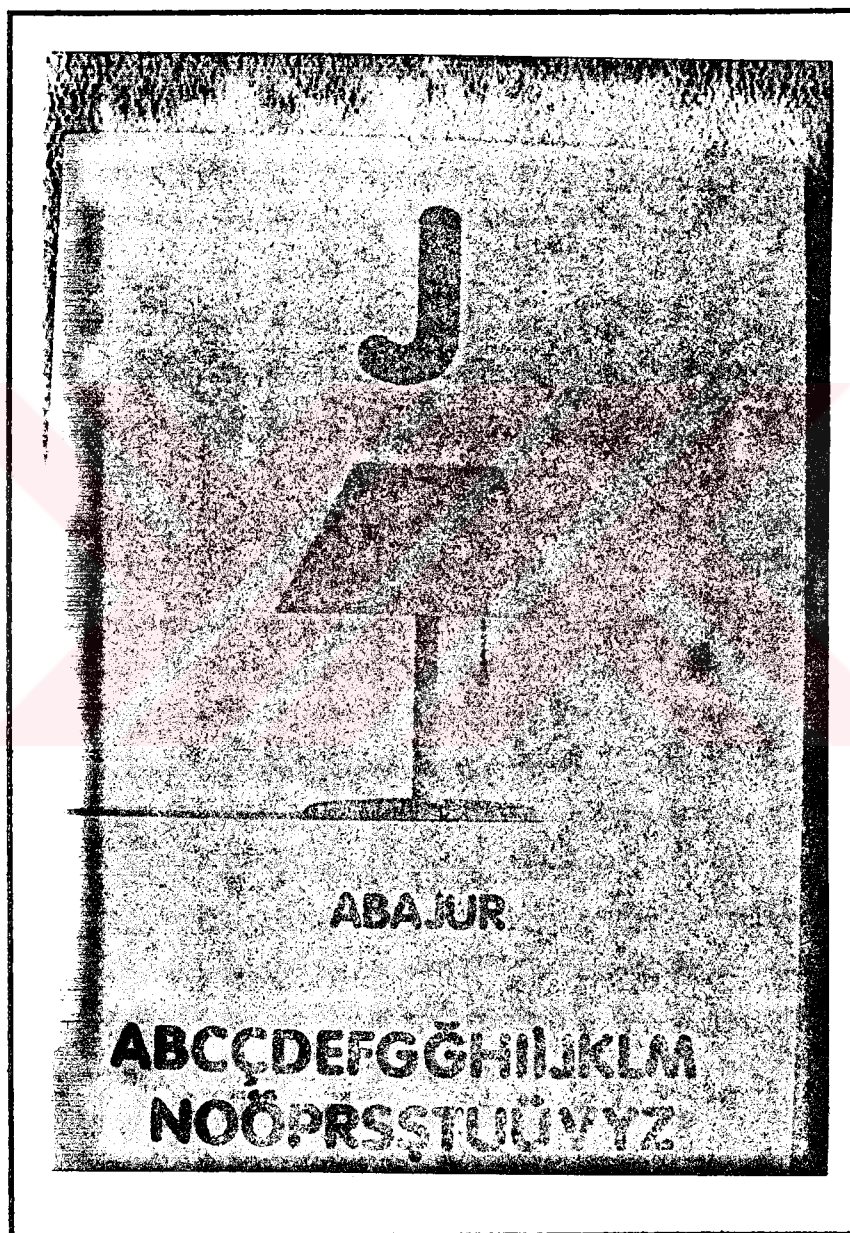

i

İNEK

ABCÇDEFGĞHIİJKLM
NOÖPRSŞTUÜVYZ

K

KELEBEK

ABCÇDEFGĞHIİJKLM
NOÖPRSŞTUÜVYZ

